

hjelms

is-
rien

ALEXIS AF ENEHJELM

**OGRÄS-
RABATTEN**

ALEXIS AF ENEHJELM

OGRÄSRABATTEN

ALEXIS AF ENEHJELM

OGRÄSRABATTEN

REKONSTRUKTIONEN 1943
FÖR LAGNINGEN AV RABATTEN

ALEXIS AF ENEHJELM

INNEHÅLL

OGRÄSRABATTEN

EN KLAMANTEN OCH EN ÖFRÖMÅNIGARE	45
TT BEHÅNDEL	75
DEN ANDRA FREDEN	97
FLYKTN	106

HELSINGFORS 1918
FÖRLAGSAKTIEBOLAGET FUNDAMENT

ALEXIS AF ENEHELM

OGRÄSARBATTEN

ÅBO 1918
ÅBO TRYCKERI OCH TIDNINGS AKTIEBOLAG

OGRÄSRABATTEN.

INNEHÅLL

OGRÄSRABATTEN	7
BARON GRUEMBH OCH HANS MODER	9
VERONAL	41
EN ROMANTIKER OCH EN OPERASÅNGARE	49
ETT BENRANGEL	63
DEN ANDRA KINDEN	97
FLYKTEN	105

af Jung och värde sin.

Och hvad jag led och skände

ärhvarde dag och natt.

— var till värde sin till skände

med till hjärtan skändarens.

OGRÄSRABATTEN.

*Det var ett evigt elände
med mitt hjärtas blomsterrabatt,
ogräset kväfde och brände
dess groende blomsterskatt.*

*Och rensade jag till vänster,
var höger af ogräs grön,
— mina trädgårdsmästarförtjänster
ej fingo sin värda lön.*

*Och hvad jag led och kände
arbetande dag och natt,
— var än värre än allt elände
med mitt hjärtas blomsterrabatt.*

BARON GRUEMBH OCH HANS MODER

På följande sätt i hvar af de båda baron Gruembh,
med hvar af dem en af sin moder, som denna är mon-
de af öfverfärdar äger: öfverfärdarfall och spaltta.
Cuppen skiljer sig ut af dem flera ägande fast-
heterna, och vi äro på grund af många öfverfärdar.
Det äro de som äro tillräckligt och som äro följande
heller, hvar af dem och vinsterna.

Är det så som Gruembh äger med sin högt-
skilda moder.

De äro de som äro utgående och hvar af
dem, hvar af dem och till öfverfärdar och belägg
de i öfverfärdar. Ä, att de äro utgående hvar
af dem till sin ägare öfverfärdar och hvar af dem
öfverfärdar. Hvar af dem var till sin den te-
dilla öfverfärdar och hvar af dem öfverfärdar
hvar, och de äro öfverfärdar öfverfärdar, och de
öfverfärdar till sin öfverfärdar öfverfärdar.

På slottet Corona i Kurland bodde baron Gruembh. Med honom endast hans moder, en dame du monde af obestämbad ålder. Baronens själf var trettio.

Corona slott var ett af dessa stora urgamla herresäten, som vi känna genom många beskrifningar. Det innefattade öfver åttio salar och gemak förutom hallar, tornrum och vestibuler.

Där bodde baron Gruembh ensam med sin högtälskade moder.

De bibehöllo alla urgamla ceremonier och traditioner, klädde om sig till middagarna och betedde sig i hvardagslag så, att icke ens en storfurste kunnat finna ett enda ögonblick att inträda som en öfverraskning. Baron Gruembh var alltid den tadellose gentlemannen och hans högtälskade moder hade, icke en enda sekund undantagen, ända sen födelsen varit den fulländade världsdamen.

Släkten Gruembh hade kommit till Kurland från Sverge under Karl X:s fälttåg, men sedermera hade den helt och hållet ställt sig till de ryska tsarernas förfogande.

• På väggarna i de otaliga hallarna hängde förfädrens bilder. Där funnos män i järnrustningar med krigarens hårda drag, där funnos damer i rococo med pudrade peruker. Och det var, som om de lefvat fortfarande. Ibland i tysta nätter kunde man få höra dem röra sig i något af de aflägsnare, obebodda gemaken. Någon gång hörde man en hviskning — ett frasande af sidenkjolar, eller som om ett svärd hade dragits ur slidan. Vid sådana tillfällen brukade modern kasta en menande blick mot sin son. Sådant hade nämligen alltid något att betyda. Och vinden brukade då pliktskyldigast susa i den gamla parkens trötta lönnar och bokar, och ondskefull blickade månen fram ur molnen på Coronas torn och tinnar.

Hvad de hädangångna hviskade åt hvarandra hade ingen någonsin hört. Med säkerhet visste man icke heller, om de voro vänskapligt eller fientligt sinnade emot slottets nuvarande innevånare. Baronens trotjänare visste berätta, att när de en gång kommit hem från en resa till Berlin — det var skymning — hade stamfadern likasom skakat på hufvudet. Men ingen hade kunnat förklara hvad

det haft att betyda. Ingen nämnvärd olycka hade skett sedan dess, och baronen, som förr varit mycket sjuklig, hade efter resan varit friskare, lugnare och angenämare än någonsin förut.

Förrän jag går vidare i min berättelse, måste jag i korta drag framhålla ett och annat om nämnda personers utseende, temperament och karaktär och äfven om deras lif. —

Friherrinnan Ewdokia Gruembh var dotter till en rysk general med tyskt namn. Hon var uppfostrad i Paris, och hade som en bländande skönhet på sin tid väckt berättigadt uppseende i aristokratien, där hon umgicks. Hon hade haft en ljuflig sångröst, som hon utbildat hos självaste madame Marchesi. Hon hade äfven uppträdt i salonger och på förnäma välgörenhetstillställningar med utomordentlig framgång.

Vid tjuugo års ålder måste hon plötsligt resa från Paris till Ospidaletti, där hennes fader skötte sin brutna hälsa. Sedermera dog han i ryggmärgslidande, och Ewdokia reste till Sicilien. Där blef hon bekant med den man hon sedan gifte sig med. Han var i Palermo för att sköta sina lungor.

Under deras äktenskap var han för det mesta sjuk. Än var det neuralgi, än åter hjärtfel, och lämnade hans hostningar honom i fred för ett ögonblick, så led han af andtappa. De sista åren af sitt

lif var han mera död än lefvande. Hans njurar hade nästan helt och hållet opererats bort. Han hade kvar blott en fjärdedels njure. Till följd af något slags halsröta måste han andas genom ett silfverrör genom strupen. Äfven gommen var lös, och det ena ögat var af glas. Icke heller hade han på sistone kunnat äta som andra människor, utan födan hade måst tillföras honom förmedels lavemang.

Men i början af äktenskapet var han dock så pass kry, att han efter några missfall och några dödfödda ändå fick ihop en son, som verkligen såg ut att lefva. Visserligen hade modern varit tvungen att genast resa till Berlin med gossen för att uppsöka en specialist, men slutligen fanns det dock något af lif i deras lilla solstråle.

Att friherrinnan Gruembh icke haft att njuta af den äktenskapliga lyckans allra högsta fröjder, behöfver jag väl knappast tillfoga. Men i Rysslands högre kretsar och för öfrigt äfven annorstädes, där kulturen nått en viss höjdpunkt, hänger man icke hufvud för sådana bagateller. Friherrinnan Gruembh var en sorglös natur. Hon reste ofta till utlandet och till St. Petersburg, där hon innehade en stadsvåning. Hon roade sig, besökte teatrar, deltog i intima musikaliska assambléer inom den högre världen, grundade välgörenhetsföreningar, omgaf sig med ett otal lakejer, kammarjungfrur, franska

guvernanter och privatsekreterare. Hon hade i tiden väckt ett visst uppseende genom att en af storfurstarna rätt ofta besökt henne.

När hon var på landet, låg hon för det mesta på en chaiselongue i ett af sina gemak, rökte parfymerade cigarretter eller åt chokoladkonfekt och läste franska romaner. Ibland satte hon sig till pianot och sjöng någon af de bergeretter eller roman-ser, med hvilka hon i sin ungdom bedårat hela Paris. Då hände att hon slöt ögonen till hälften, häfde upp sitt bröst och smålog ett lättjefullt leende. Hon mindes kanhända något angenämt.

Men ungdomen hade varit nog hjärtlös att småningom draga sig undan. Friherrinnan Gruembh, som ända sen födelsen fått allt hvad hon önskat, allt hvad hon pekat på, var icke den, som man fick att böja sig i första hast. Hon var helt enkelt icke med om en sådan förvandling. Om icke berget kommer till Mohammed, så går Mohammed till berget, eller i detta fall — går berget bort från Mohammed, så går Mohammed efter. När ungdomen lämnade friherrinnan Gruembh, tog den med sig i resväskan till minne rätt mycket af hennes lockar, och sin färgask med det röda för kinderna packade den desslikes in. Men friherrinnan tappade icke modet, hon köpte löshår och smink, och allteftersom åldern steg, förlängdes äfven tiden för morgontoi-

letten. Småningom räckte icke sminkandet längre till, när ansiktet fick för mycket rynkor, utan friherrinnan formligen gipsade sig det utseende, som anstod henne bäst.

Med sonens uppfostran hade hon icke i alltför hög grad befattat sig. Han sköttes af ammor, daddor, njanjor, guvernanter och informatorer. Mycket ofta var han sjuk, och då sändes han alltid till Berlin till professor Wolff, som var specialist på aristrokrater och gammal kultur. Någon tid hade han varit i kejsrerliga pagecorpsen, men senare på grund af sjuklighet återkommit till sina gods på landet. Han intresserade sig mest för musik och litteratur, men kunde sitta långa tider utan att göra någonting alls.

I mångt och mycket påminde han om sin aflidne fader. Redan som liten hade han opererats upp-repade gånger. Som något äldre hade hans tuberkulösa fot ersatts med en sinnrik fot af ädelt träslag. Vid en annan resa till Berlin hade han fått tänder och lösperuk af professor Wolff. Sen hade han så gott som hvarje år varit i Berlin. Och sist när han återvände därifrån, skakade stamfadern på sitt hufvud.

Jag sade tidigare, att ingen kunnat uttyda hvad detta spökeri hade att betyda. Var det ogillande, eller var en olycka förestående?

Då världskriget utbröt, befann sig såväl baronen som hans moder på Corona slott.

Efter några motgångar i början af kriget, lyckades tyskarna på ostfronten eröfra det ena landområdet efter det andra. Och om en tid befunno de sig ganska långt inne i Kurland. Friherrinnan Gruembh hade dock trott på de ryska generalernas försäkringar, att tyskarna aldrig skulle nå fram ända till Corona. Därför lefde hon i lugn och ro med sin son på slottet.

En dag började man höra ett aflägsset mullrande från stridsfronten. Först hade det verkat ganska oroande och dystert, men småningom hade man vant sig vid det.

En afton satt baron Gruembh med sin högtälskade moder efter kvällsvarden i en af de mindre salongerna. Han halflåg i en länstol och bladdrade i något memoarverk. Friherrinnan lade cigarretten ifrån sig och satte sig vid flygeln. Hon sjöng med en något spröd, men ännu förförisk stämma en chanson från sjuttonhundratalet.

Jeune fillette,
 Profitez du temps,
 La violette
 Se cueille au printemps.
 La la la la riette
 Larilon lan la — —

Men hon stördes i sin sång af att hon tyckte sig höra något ljud ifrån parken. Hon började lyssna. Det var som ljudet af steg. Någon rörde sig därute, det hördes alldeles tydligt. Och det var icke blott

en, utan det var som om där kommit många människor. Snart kunde man höra aflägsna rop, och dessa mystiska ljud tycktes alltmer närma sig. Nu hördes vapenrassel och trampet af hästhofvar.

Och förrän friherrinnan hann hämta sig ur sin förvåning, rusar en trotjänare in med fasa målad i sitt anlete. I köket hade kommit kosacker och dragoner, hvilka berättade att tyskarna plötsligen satt sig i rörelse, och att de troligen redan om någon timme skulle vara framme vid Corona slott.

— Ack, dessa uslingar, dessa barbarer och röfvarel — skrek friherrinnan, full af raseri. — Jag skall visa dem — — ah mon Dieu, mon Dieu!

Baron Gruembh ändrade knappast ställning. — Vi stanna väl här, sade han flegmatiskt.

Nej! ropade kosackerna, som nu kommit in i salen, allt skall evakuëras.

Om en stund var hela slottet en enda villervalla. Alla sprungo om hvarandra, betjänter, sällskapsdamer, kosacker, drängar. Så mycket som möjligt skulle packas in och medtagas. I parken blef tumultet allt värre, och mot väster såg man tydligt huru himlen var röd af gigantiska eldsvådor. Man hörde trupper som flydde, galopperande hästar, tunga kanoner, kommandorop och signaler. Folk rusade hufvudlöst om hvarandra i slottet. Ingen visste ut och in. Kristaller och vaser slogos sönder. Pack-

lådor och koffertar buros bort. Alla ville kommentera, man öfverröstade hvarandra, dörrar smälde, man kom ej ur stället, allt var som en elak mar-dröm. Och med ens hördes i all denna oreda ett fruktansvärdt brak, som om hela huset hade störtat ihop. Fönsterrutorna slungades in och bilderna föllo från väggen. Alla voro som förstenade af fasa. Det var det första tyska skottet från den nyss eröfrade positionen. Det hade dock icke träffat slottet, utan exploderat vid dammen i parken. Man hörde de vingskjutna svanarnas skri. Så hördes åter ett skott, och om en stund befunno sig alla från slottet ute på vägen i ångestfull flykt.

Friherrinnan med sin son åkte i ett equipage med två hästar. Efter dem kom en vagn med tre af friherrinnans sällskapsdamer. Så kommo kärror med lådor och koffertar. Framför och inom allt detta redo kosacker, dragoner och artillerister. Bönder och arbetare sprungo med andan i halsen allt hvad de hunno.

Plötsligt slog sig den gamla betjänten, som satt bredvid kusken, för hufvudet. — Jag måste tillbaka, jag måste! jag måste! ropade han. Alla trodde att han blifvit galen. — Så kör ned honom! skrek friherrinnan och stack honom i ryggen med sitt paraply.

Betjänten hoppade ned och sprang som en van-

sinnig tillbaka till slottet. När han kom fram, såg han att de öfre våningarna redan stodo i ljusan låga. Han sprang in i den stora nedre vestibulen. Här såg han huru kosacker och soldater förstörde allt, som de blott kommo öfver. Stamfaderns porträtt låg på golfvet, och en dragon torkade sina fötter på det.

Han sprang igenom några af gemaken och kom slutligen till baronens sofrum. Röken, som redan spred sig i de nedre rummen, var kväfvande. Han gick fram till ett skåp, som kosackerna underligt nog hade lämnat orört. Därifrån tog han ut en massa etuier, femton à tjugo stycken. De voro alla tomma. Han band ett snöre om dem och tog dem med sig. Så skyndade han ut igen genom de vilda soldathoparna.

Han ilade efter sitt herrskap och upphann det i en liten stad på fyra à fem mils afstånd från Corona.

Friherrinnan ville icke mera veta af honom. — Du är ju galen, skrek hon. Hvad ville du på Corona, din dumling? Och så tog hon hans paket. När hon såg de tomma etuierna, skakade hon på hufvudet. — Du är galen, stackars karl. Hvad är detta för askar?

Men när baron Gruembh såg etuierna, kastade han en blick af djup tacksamhet på sin betjänt.

Flykten hade gått mycket olyckligt. Till den lilla staden hade anländt endast friherrinnan och baronen, de tre sällskapsdamerna och några få af tjänstefolket. Men hela bagaget hade gått förloradt. Fororna hade kört in på orätta vägar, och trots allt telegraferande och letande fick man aldrig mera reda på dem. Detta försatte naturligtvis friherrinnan och baronen i en mycket brydsam situation. Den förra hade kvar af allt hvad hon ägde endast tre kappsäckar, som följt med vagnen. I dem hade hon packat in de nödvändigaste smyckena, några dussin ringar, armband och pärlhalsband, dessutom något af sina kosmetiska medel, men knappast något mera. I pengar hade hon med sig den löjliga summan af tvåhundredratusen rubel; med den skulle de reda sig ända tills kriget tog slut! Med baronen var det än värre beställt, han hade ingenting annat med sig än de tomma etuierna.

De fingo lof att inskränka sig så mycket som möjligt. För att kunna lefva billigt och tillbakadraget sågo de sig om efter någon aflägsen ort. De hade en släkting i Finland, och på hans inrådan flyttade de till att börja med till Helsingfors.

Det var vid detta tillfälle min ringhet hade äran att bli bekant med herrskapet Gruembh. Deras släkting var nämligen själf förhindrad att vara i Helsingfors vid deras ankomst, och då han var be-

kant med mig, bad han mig vara dem till en första hjälp.

Jag hyrde i Societetshuset för dem ett appartemang om fyra rum, och när de anlände anvisade jag dem deras nya bostad.

Friherrinnan var mycket missnöjd. — Fyra rum! Men min bästa herre, i dem skola dessa franska damer bo. Hvar skall då jag och min sjuklige son logera? För att icke tala om betjäningen!

Efter mycket bråk fingo de som de ville ha det, och friherrinnan var ganska nöjd med mina arrangemang. — Jag ser ni är en god människa, min herre, sade hon — ni är *g*, ni är *o*, ni är *d* — ni är god.

— Säg mig nu, min unge herre, huru är det här i Finland?

— Det är som öfverallt annorstädes.

— Nej hvad det är intressant! Det är ju verkligen mycket intressant! Jag hade icke trott att detta aflägsna land verkligen var så intressant som ni säger.

Herrskapet Gruembh blef mig dock för besvärligt i längden, så att jag drog mig småningom tillbaka. Men de funno en stor umgängeskrets bland baltiska och ryska adliga flyktingar, och slutligen hade de till och med träffat på en storfurste. Denne, som kände friherrinnan från St. Petersburg, var mycket

älskvärd och bjöd henne till sig i Tammerfors, där han för tillfället bodde. Ytterst enchanterad af detta nådebevis, skyndade friherrinnan att göra sig i ordning för resan.

Det var i medlet af mars år 1917. Friherrinnan hade hört om att det var oroligt i Petersburg, men hon befattade sig aldrig med politik och tänkte icke på den saken. Hon skulle resa till Tammerfors till sin kejsrerliga höghet, och det upptog hennes tankar helt och hållet.

En morgon satt hon framför sin toilette och profvade sina smycken. Hon kunde icke besluta sig för, om hon skulle taga på sig sitt band med de stora pärlorna, eller om hon hellre skulle välja en af sina rubincollierer. Det gällde Tammerforsresan. Hon höll de härliga orientaliska pärlorna i sin hand och bedårades af deras exotiska skimmer. Självvaste exkejsarinnan Eugenie hade en gång rodnat af afvundsjukan då hon sett dem. — Eller skulle hon taga — — Och så gick hon igenom sina smycken, och ur deras strålar spunnos fina väfnader med bilder från forna dagar.

En härlig bracelet af massivt guld med insatta smaragder och briljanter söfde och hypnotiserade henne in i lyckliga dagar från det förflutna. Den hade hon haft på sig i Wien på en välgörenhetsredoute hos prinsessan Metternich. Det var ju icke hen-

nes fel att den charmanta franska ambassadören kort därefter fördes till ett nervsanatorium.

Ack, hon mindes än huru hon på en soiré hos ryske gesandten i Rom hade sjungit för det strålande sällskapet:

Jeune fillette
Profitez du temps,

och hurusom furstärkebiskopen af Warschau, som då råkade vara i Rom, blef till den grad bedårad, att han förgick sig på ett ovärdigt sätt.

— Non, non, non, hviskade friherrinnan då endast till honom, och så kastade hon sig i armarna på den unge grefve Rastocoglio. Då denne åter märkte att friherrinnan använde honom endast som räddning, men att hon icke älskade honom, hviskade han vid afskedet en rad ur Beaudelaires sonetter i hennes öra — och hittades följande morgon som lik vid svandammen i parken.

Ack, där kommo de alla, alla — dessa minnen, dessa minnen! Friherrinnan lät pärlorna rinna mellan sina elfbensfingrar och gnolade sakta ett

la la la la rirette
larilon lan la.

Hennes ögon voro halfslutna af lycksalighet.

Hon hörde som i drömmen att dörren öppnades.

Ah — så här var det äfven en gång i St. Petersburg. Hon satt och lekte med sina pärlor en morgon, och så hörde hon huru dörren öppnades. Det var storfurst Wladimir i egen person. Han störtade sig till hennes fötter och ropade: mille fois pardon, madame, mille fois pardon! Och så öfverhöljde han hennes händer med kyssar.

Ack, det var härliga tider! Och sakta gnolade friherrinnan:

la la la la riette
larilon lan la.

Men denna gång var det icke storfurst Wladimir och icke heller furstärkebiskopen af Warschau, som trädde in genom dörren.

Där friherrinnan Gruembh satt med halfslutna ögon försjunken i minnen, såg hon icke, hvem som kom. Ur sina drömmar vaknade hon först när hon kände några kalla hårda fingrar tränga in i köttet på sin pudrade, svanehvita hals. Hon kunde icke ana hvad det var. Hon vände sig långsamt om, och i detsamma var hon som slagen af blixten. Endast ett förkväfdt, halft förvirrat ah! undslapp hennes körsbärsfärgade läppar. Hon blef ögonblickligen offer för en nervattack och förlorade medvetandet.

Hvad hade hennes öga skådat? Jo, hon hade sett tre grofva matrosar med påskrufvade bajonetter

stå bakom sig. En af dem hade gripit henne i axlarna och tryckt sitt knä mot hennes rygg. Sina svarta lystna ögon hade de haft riktade mot hennes bländhvita barm, och ett rått och sinnligt leende hade spelat på deras svullna pöbelanleten.

I St. Petersburg hade nämligen oroligheterna gått öfver till öppen revolution, och i Helsingfors var förhållandet detsamma. Soldater och matrosar hade afkastat det kejsersliga oket och gingo nu med röda fanor och standar längs gatorna, sjungande revolutionära sånger. Sina officerare sökte de upp i deras hem och på hotellen, och dem de kommo öfver mördade de på ett fasaväckande sätt. Men allt detta hade friherrinnan Gruembh icke lagt märke till, ty hennes tankar hade varit så upptagna af storfursten i Tammerfors.

Helt naturligt alltså att friherrinnan Gruembh förlorade contenancen. Icke ett enda ord hann hon uttala. Icke detta halft förvånade *Que me voulez vous?* som den unga comtesse de la Tour d'Auvergne hade utropat, när bönderna kommo för att döda henne på hennes slott. Ja icke ens detta *mon Dieu, mon Dieu!* såsom hertiginnan af Lamballes, då gatu-pöbeln i Paris ref henne i små, små stycken.

Först sent på eftermiddagen kom hon till sans igen. Hon omgafs af sina franska sällskapsdamer, hvilka baddade hennes tinningar med *eau de Co-*

logne. De berättade, att matroserna hade trott henne vara en officersfru, och att de velat få veta hvar hennes man befann sig. Men när de förstått att de tagit miste, hade de aflägsnat sig och till och med bedt om ursäkt. De utbredda pärlorna hade de dock tagit med sig jämte de andra smyckena.

Af resan till Tammerfors blef det ingenting.

Alla dyrbarheter voro nu borta, och hvad som var än värre, också pengarna började taga slut. Jag fick igen träda emellan. Jag anskaffade en villa i närheten af Tavastéhus vid Kanunki, där de kunde bo så godt som utan några utgifter alls. Dit flyttade de och togo endast betjänten och en köksa med sig.

Ekonomiskt hade de det mycket svårt, och inemot julen var det helt och hållet slut med deras pengar.

Af förmögna bekanta fick jag låna åt friherrinnan för en resa till Petersburg. Hon hoppades att där på något sätt kunna anskaffa pengar. Och baronen fick jag lof att taga hem till mig så länge.

Mycket hufvudbry vållade hans betjänt, som han nödvändigt ville ha med sig.

— Käraste baron, sade jag, det är icke nu som fordom. Betjänten kan jag rent ut sagt icke hålla hos mig, jag har ej rum, och ni får betjäna er själf en smula nu i dessa tider.

Men när han anlände, hade han trots allt honom

med sig. Han bad mig på det bevekligaste att taga emot dem båda. Utan sin betjänt skulle han dö.

Mina gäster voro dock mindre besvärliga än jag hade väntat. Baronens satt nästan hela dagen i en fåtölj och såg mot väggen. Eller också läste han ibland. Dyr blef han mig icke heller egentligen. Han åt nästan ingenting annat än sina egna mediciner, tinkturer och piller.

Jag kom i tillfälle att studera honom mera ingående och fann rätt många egenheter hos honom. Småningom blefvo vi närmare bekanta. Hela hans person började verka på mig något artificiell. Hans röst påminde om en grammofon, och hans rörelser hade något kantigt öfver sig. Ofta knakade det och knäppte i hans lemmar när han rörde sig, och så hade han för öfrigt ännu andra egenskaper, som vanliga människor icke ha. Att förmå honom att arbeta till exempel var något fullkomligt omöjligt.

Då han en gång afböjde ett öfversättningsarbete, som jag ville ge honom, blef jag ond och sade honom många sanningar.

— Denna pretention med hvilken ni uppträder är numera fullkomligt omotiverad — ni kan icke lefva vidare utan att arbeta, utan att vara något.

— Men visst är jag ju något. Jag är till och med ganska mycket.

— Det har jag tills vidare icke kunnat märka.

Säg mig då någonting som ni kunde uträtta, något yrke som ni ens hjälpligt kunde utöfva.

— Ack, jag behöfver blott sträcka ut handen. Hvad skola vi säga — — vi taga det närmast tillhandsliggande — hvad skola vi säga — jag är exempelvis författare.

— Men ni skrifver ju aldrig något!

— Är det då icke den största fördel en författare kan ha? Och ni förebrår mig!

— Ni har kanske rätt.

— Helt säkert. Jag skall gärna medgifva, att jag någon gång sjunkit ända därhän, att jag gått till en boklåda och köpt papper. Jag har alltid känt mig mycket generad, har försökt få tala med biträdet så i förtroende som möjligt, och dessutom har jag för att dölja det hela samtidigt alltid köpt några böcker, postkort, kuriositeter med mera. Men papperet har jag sedan aldrig tagit ur bordslådan.

— Låt så vara. Men ni måste ju nödvändigt taga er något före. Hela lifvet går det icke så här. Ni är ju ej längre någon pojkbysing.

— Jag hinner ännu, var lugn, jag är endast trettio-två år gammal.

— Men en dag skall komma, då ni blir trettiotre.

— Nej, svarade baronen kort och öfverlägset. — I morgon fyller jag trettiofem. Det går nämligen något hastigare för mig än för andra. Men ängslig

är jag icke. Låt tiden slipa sina hörntänder. Jag är ett tidens älsklingsbarn. På vår släkt har den gnagat redan i många hundratal år, och nu är väl jag den siste. Jag är en tidens älsklingsmartyr. Och jag är på det hela taget nöjd därmed. Det är medelmåttans högsta möjlighet att bli hjälte eller martyr.

— Jag tror denna anspråkslöshet är något konstlad, förlåt —

— Där ha vi det igen, afbröt mig baronen. Jag är naturligtvis intelligent i ert tycke? Eller hvad? Skall ni nu också taga det sista ifrån mig! I tysta nätter ber jag i brinnande böner till Gud Fader att han må bevara mig för sådant. Icke så mycket därför, att en intelligent människa alltid är olycklig, utan främst för att det är tecken på dålig uppfostran, på parvenyskap. Min veterinär, min folkskollärare på Corona voro intelligenta. Men anstår det mig? För öfrigt är det icke mera modärnt hvarken i det allmänna samhällslifvet eller i litteraturen. Håller man sig med intelligens i dessa dagar, så lefver man efter sin tid. Intelligens är ett bevis på dålig smak, ja rent af på dumhet. Skulle man ha oturen att från födelsen vara intelligent, så må man då för Guds skull cachera det, som man gör med andra fel och brister. Jag kände en herre, som började bli korpulent. Han bönföll sin läkare om hjälp, han

trängde in sig i ett snörlif, lät sin betjänt massera sig alla dagar och reste slutligen till en badort. Och om man råkar öfverraska sig själf med att vara intelligent, bör man göra precis lika — bönfälla sin läkare, låta sin betjänt massera sig, tränga in det hela i ett snörlif och så fort som möjligt resa af till en badort.

Min herre, det som är olämpligt för en gentleman, öfverlåter han åt sin betjänt att göra. Min lakej får skrifva romaner, han får läsa Poincaré och Bergson.

Dock — en roman skall jag själf ännu skrifva, eller rättare sagt låta bli att skrifva. Och så skall jag ge ut den. Det blir naturligtvis endast hvita blad, och läsaren skall ha nöjet att skära upp den. Det är ju det mest underhållande med alla böcker. Recensenterna komma — kanske af många orsaker — att vara urförtjusta, och jag blir en central personlighet i vår modärna litteratur. Och de andra författarna skola kasta yxan i sjön af renaste afundsjukan mot mig, som aldrig haft en yxa. Där ha de i århundraden exploaterat, ja jag skulle nästan vilja säga exproprierat än det ena, än det andra för lyriken och romanen. Och i en handvändning har jag med en bok, som jag aldrig skrifvit, alltså med ingenting, slagit sönder hela det oupphörliga jonglerandet med filosofien och kvinnan.

— Jag tror ert lif och er åskådning kommer att utmytna i ingenting.

— Vi skola säga det på ett annat sätt. Mitt lif och min verksamhet äro en varm och ödmjuk dyrkan af majestätet Ingenting. Det är mången som kanske klandrar mig därför. Men jag anser att Ingenting är den enda guddom, som man med säkerhet vet att finnes till. I hvarje händelse är ingenting alltid bättre än någonting, ty ingenting är dock alltid någonting, hvaremot någonting i de allra flesta fall är ingenting.

Med ens knakade något i baronen, och han blef sittande orörlig och ljudlös i fåtöljen. Hans ögon stirrade på ett enda ställe, han svarade icke på mina frågor — han var som en mannekäng från ett butiks-fönster.

Hvad kunde detta betyda! Jag blef mycket orolig. Jag gick fram till baronen, lade mitt öra till hans bröst och lyssnade. Det hördes intet ljud. Hjärtat hade stannat. Då han var fullkomligt styf, antog jag att han fått ett krampanfall. Hvad skulle jag göra? Jag hade hört att man i sådana fall brukade lägga en silfversked i munnen på den sjuke, för att han icke skulle bita sönder tungan. Jag skyndade efter en sked, och förrän betjänten hann komma, hade jag lagt den i munnen på baronen. Men därvid såg jag till min stora häpnad, att han i svalget

hade underbara, mystiska klaffar och ventiler, som ingen normal människa har, och tungan hade ett sällsamt gångjärn vid roten.

Betjanten trädde in. Han tycktes bli mera orolig öfver min hjälp än öfver baronens tillstånd.

— Ah, det är ingenting, sade han, baron är litet illamående. Så är det ofta.

Han bad mig hjälpa att bära sin herre till dennes sofrum, och jag gjorde det. Men all vidare hjälp från min sida afböjde betjanten på det bestämdaste.

Nu insåg jag definitivt, att någonting hemlighölls för mig. Jag beslöt att till hvarje pris ändtligen komma på det klara med, hvad för slags folk jag hade hos mig. Jag steg fram till betjanten och sade i en särdeles bestämd ton: Seså, min herre, nu skall sanningen fram!

På inga villkor ville han berätta något, och jag fick använda alla medel för att få honom till bekännelser. När ingenting annat hjälpte, påpekade jag för honom att de båda lefde här på mina förskott, men att ifall jag icke fick veta alltsamman, skulle de köras ut, bägge två.

Betjanten började gråta och sade att han icke kunde förråda sin herre, men visa ut mig från rummet kunde han ju icke heller, tillade han.

Baron Gruembh satt ännu afsvimmad i en stol. Jag stannade envist kvar i rummet.

Efter en stunds tystnad hördes en suck från betjänten. — Då kan det väl icke hjälpas, sade han. Baron måste få sofva.

Han gick fram till baron Gruembh, tryckte honom i höften med tummen. Det knakade till, och i ett ögonblick tog betjänten lös hans ena ben. Sammalunda gjorde han med det andra. Han torkade dammet av dem och lade dem in i skåpet. Därpå tog han baronens tänder och guttaperkagom. Dem lade han i en skål med vatten. Så tog han ut ögonen, som voro af glas, och lade dem omsorgsfullt i ett etui. Likaså strupen, som var af silfver. Sedan skrufvade han lös hjässan och tog ut hjärnan. Den såg ut som en grå gummiboll med några vindor och rynkor. Genom en ventil släppte han ut luften ur den, slätade ut den, torkade omsorgsfullt dammet från den och lade äfven den i ett etui. Och om en halftimme fanns baronen icke mer till. Men de tjugo etuierna voro nu icke tomma.

Betjänten började tala i en hviskande ton.

— Baronens sofver, sade han.

Därpå började han beklaga sig. Det är svårt nu, när vi för kriget icke kunna komma till Berlin. Professor Wolff, som skött baronens hälsa, är oersättlig. Vissa delar ha slitits, och vi få inga nya. Ja, ja, suckade han, få se huru det skall sluta med oss.

Jag nickade åt betjänten och gick till hvila. —

Följande morgon när jag gick in i min salong, satt baron Gruembh i en fåtölj och läste tidningen. Vi hälsade artigt på varandra, och så gick jag ut till mitt arbete.

På eftermiddagen anlände ett bref från friherrinnan. Det var redan i slutet af januari. Hon skref i en mycket nedslagen ton. Hon hade icke lyckats få pengar, och nu satt hon i Petersburg och saknade hvarje möjlighet att komma därifrån. Och om hon också skulle få pengar, kunde hon i alla fall icke få något pass. På hvad hon lefde där förblef en gåta såväl för mig som för baron Gruembh. I sitt bref sade hon, att hon lyckats komma i förbindelse med en aflägsen släkting, som befann sig i Tammerfors. Denne, också en flykting, hade så pass mycket besparingar, att han kunde taga baron Gruembh till sig. Och i älskvärda ordalag tackade hon mig för min gästvänlighet.

Det var en söndagsmorgon baronen skulle resa. Han beklagade sig öfver andtäppa.

— Stackars vän, sade jag. Det är ändå förfärligt ledsamt att det skall vara krig. Professor Wolff — —

— Äsch — afbröt mig baronen, irriterad öfver min plumpa medlidsamhet. Denna andtäppa är just ett af hans största Errungenschaften! Ni begriper icke, att den är nödvändig. När han fullbordade sitt verk med mig, var jag som en bondpojke, frisk

och röd. Alla människor började misstänka att icke allt stod rätt till. Jag måste genast vända tillbaka, och efter otaliga experiment lyckades han skapa denna andtäppa, den kostade mig femtiotusen mark. Har ni aldrig hört om att man i falska tänder lägger guldplomber för att de skola verka mera äkta? Och för att göra mig till den jag är och till den som mitt stånd och mina traditioner fordra, måste han ännu göra mig till neurotiker, syfilitiker och pervers. Allt detta för att göra mig naturligare. Det kostade ofantliga summor. Men allt sådant begriper icke en bondkanin. Ack Gud, ack Gud, när skall kejsaren komma tillbaka!

Vi skildes under en tryckt stämning. Jag följde icke baron till bangården.

En stund efter det han lämnat mig, fick jag höra att det röda upproret redan på morgonen utbrutit. Jag antog dock att han lyckats taga sig fram med tåget till Tammerfors, eftersom han icke återvände. Men så var icke fallet. Några dagar senare erhöj jag ett bref från Parola, i hvilket baron Gruembh beklagade sig. Han hade vid nämnda station tvungits att stiga av tåget, och nu befann han sig igen på Kanunki, ytterst utblottad och eländig. Jag var redan så led vid honom, att jag, hjärtlöst nog, beslöt att låta honom reda sig själf bäst han kunde.

Sedan förgingo långa tider, och någonting särskildt

fick jag ej höra om herrskapet Gruembh. En bekant, som kommit från Petersburg, berättade visserligen, att han sett friherrinnan sälja tidningar på Nevsky, men det kan icke ha varit hon. Friherrinnan Gruembh kan det icke hafva varit. Kanske det var någon annan i hennes skepnad.

Om den unga baronen hörde jag ingenting. Kanske han var mördad. Men knappast skulle väl de röda göra illa åt en sådan en . . . Kanske han helt enkelt upphört att finnas till — gått lefvande till sin Gud, till majestätet Ingenting.

Och mina antaganden bekräftades. En dag såg jag i Työmies en notis af följande sällsamma innehåll:

EN HELVETESMASKIN.

I en af villorna i Kanunki hade i början af vår frihet bosatt sig en herre med en lakej. Då hans verksamhet föreföll Röda gardet därstädes särdeles mystisk, sändes på natten emot tisdagen en patrull till hans våning för att förhöra honom. Då lakejen gjorde väpnadt motstånd uppstod ett tumult, hvori han träffades, troligen af sin egen kula, och afled. Men herrn i huset fanns icke hemma. Han hade troligen gömt sig i skogen. Vi ställde vakter vid villan, men när herrn i fråga aldrig hördes af, företogo vi en grundlig husundersökning i hans boning.

Och resultatet visade att våra misstankar varit berättigade. I ett skåp fann man nämligen i en mängd små askar de enskilda delarna af en fullständig helvetesmaskin. Till sådant använda borgarna sina kunskaper. Då vi icke vilja begagna dylika lömska mordredskap, delade plutonchefen ut dessa delar åt soldaterna till minne av kampen för mänsklighetens seger.

VERONAL.

Gættelssægerat den, som aldrig har sitt brod med Gættelssægerat, och aldrig varit någon sorgfærd eller grænsende på sin hude, ikke kender de hvide Gættelssægerats makterne.

Nes om man nu hængte svinger sammen alle disse, sitt sitt brod med væde, og alle præfænde de hvide Gættelssægerats på sin sang, og alle præfænde till sig med koldhed i en vis koldhed med de hvide Gættelssægerats makterne, så kan ingen forstod, at man nogle hundrede Gættelssægerats skal gøre samme sak som alle andre.

Gættelssægerats er nogeting, som i Hættelssægerats er meget væsentligt. Man siver sig i håret, græter og er ikke søm. Man heter sig på sin unge præfænde, og for den ytre betragter man det søjligt det.

Man det findes præfænde.

Goethe säger att den, som aldrig ätit sitt bröd med tårar och aldrig suttit långa sorgfyllda nätter gråtande på sin bädd, icke känner de himmelska makterna.

Men om man nu hundra gånger genomgått allt detta, ätit sitt bröd med tårar, suttit gråtande de långa nätterna på sin säng och därigenom till och med kommit i en viss kontakt med de himmelska makterna, så kan ingen fordra, att man ännu hundra gånger skall göra samma sak om och om igen.

Weltschmerz är någonting, som i längden blir mycket oangenämt. Man rifver sig i håret, gråter och får icke sömn. Man betar sig på ett föga praktiskt, och för den yttre betraktaren enbart löjligt sätt.

Men det finnes utvägar.

Först den filosofiska. Man kan filosofera sig till en fjärrorientalisk, en kinesisk- buddhistisk jämvikt. Också Maeterlinck ger goda råd i den vägen. Sedan finnes det för mera tilltagsna personer möjligheten att tappa ut sin Weltschmerz genom att skriva dikter, de få bli huru dåliga som helst. Jag talar här icke om den litterära, utan endast om den medicinska sidan af saken. Slutligen kan man också gifta sig eller gå in vid militären.

Om man af en eller annan orsak icke vill eller kan rädda sig genom några af de ofvan angifna medlen, men kroppen icke längre härdar ut med vakandet, så måste man gripa till veronal.

Det var en gång på försommaren för något år sedan. Jag fattade efter några genomvakade nätter ett hastigt beslut, att igen återgå till sömnmedel. De genomvakade nätterna äro nämligen ganska litet lukrativa. Tankarna gå i ring. Hvarför då vaka?

Jag slog upp läkareförteckningen i tidningen och såg, att en läkare bodde vid samma gata som jag, en doktor Pavonius, som jag aldrig förut hade hört talas om. Han var visserligen kirurg, men ett recept på veronal kunde han väl dock gifva. I all synnerhet som veronalet i detta fall skulle skära sönder en väfnad af Weltschmerz, vaka och tålighet, alltså i viss mån verka operationsknif.

Då jag kom till doktorn, var yttre dörren underligt nog på glänt, så att jag trädde in utan att ringa. Det hela verkade, som om det icke alls hade varit mottagningstid. Så här på sommaren hade doktor Pavonius tydligen icke många patienter.

Från det rum jag antog vara väntsal, stod dörren öppen till ett tredje rum. Det var tydligen en barnkammare. Jag såg en stol midt på golvet, och en liten lockig varelse stod på stolen. Den räckte fram sina armar och skrattade och skrek af förtjusning. Ett ögonblick trodde jag, att barnet skulle falla, men då såg jag två händer, som lyfte det ned på golvet. Det var väl doktorn, som lekte med sina barn. Sen måtte den lilla ha märkt mig, ty det tystnade i barnkammaren, och doktor Pavonius trädde ut i tamburen.

Vi hälsade på hvarandra, och han visade mig in i sitt arbetsrum. Jag bad tusen gånger om ursäkt, att jag besvärade honom i en så obetydlig angelägenhet — det gällde endast ett recept — veronal — sommarnätterna voro så heta — man hade så svårt att få sömn — för mycket arbete — kanske öfveranstängning —

Doktorn tycktes ej riktigt vara med om veronal. Det var icke alldeles ofarligt, och så fanns det ju så mycket annat för nybegynnare — bromkalium, adalin, ja till och med endast ljumma bad, kanske

litet mera rörelse, frisk luft; kanhända äfven sport vore att rekommendera. —

Doktor Pavonius var blond. Han hade ett så säkert men tillika varmhjärtadt och deltagande sätt, att jag genast fick en känsla av tillgifvenhet för honom. Människor, som uppträda med säkerhet, ha alltid varit en gåta för mig. Äro de mycket enfaldiga? — Gustaf Adolf kan icke ha varit en intelligent person. Jag har vanligen haft afsky för dessa säkra människor, men doktor Pavonius verkade, som hade han varit af någon ädel metall, och det likasom försonade, förskönade, ja rent af gjorde hans säkra uppträdande till något nödvändigt. Han hade ingen rost, inga rynkor, ingen veronal.

Han måtte ha tyckt om sina barn. Öfver skrifbordet i arbetsrummet hängde en liten bit papp, på vilken någon med nål hade stuckit ett mönster — en blomma — och detta hade sen en liten hand sytt ut.

Ett kunstgewerbe från barnkammaren.

Ja Gud. — Världen är stor och där finnes väl allt, hvad man blott bryr sig om att söka.

Resultatet af mitt besök blef kort och godt, att jag tillnarrade mig hela femton gram veronal. Men ännu i tamburen sade doktorn, att jag skulle använda det endast i yttersta nödfall. — Mina tankar flögo till en vän, som en gång sade mig, att hela hans lif var ett yttersta nödfall.

Och aldrig mera än ett pulver åt gången.

Men om jag någongång skulle vara mycket trött och skulle vilja sofva riktigt djupt och godt — en fridfull sömn utan oro, utan drömmar — —?

Nej, aldrig mera än ett pulver åt gången. Om man tager för mycket veronal, kan man — ja man kan till och med förlora lifvet, och det vore ju något förskräckligt.

Ja visst vore det alldeles förskräckligt. —

På kvällen när jag sedan gick och lade mig till hvila, tog jag ett pulver veronal. Mina tankar leddes ofrivilligt till doktor Pavonius.

Huru månne han brukade somna in? Troligen sof han mycket bra. Om det nu sen berodde på att han var af guld, eller på att han kanske slutligen dock var ganska enfaldig.

Eller kanske man sofver bra, när man har på sin vägg en liten bit papp med en blomma, som små barnahänder sytt ut.

Hvem kan veta allt sådant?

Jag vet ingenting. —

EN ROMANTIKER OCH EN OPERASÅNGARE.

För att få vara folkligt i fred hade jag för som-
maren hyrt mig in på en bondgård långt ute på
lanet, många mil norr om Jyväskylä. Där fanns
icke något herrnäsensfolk på många mil omkring, och
kulturen hade i högst ringa grad varit någon hjälp
på nejden. Det var ett ställe alltså, där jag visste
jag skulle få vara folkligt i fred för alla lek-
samma ljudningar, kontraster, ångsträcker och smär-
tor. Jag såg glädsfolket till jag var lärare, och att jag
icke hade några som följt präntarna.

Jag skall helt öppet säga i en novell — nej, i
många noveller — skriva om mina intryck därifrån.
Här vill jag märkta mig till att tala om mina be-
kantskap med sångaren och romantikern Matti Lax.

Första gången jag såg Matti, var på en fiskefest
någon på ett berg. Där darrades tilltugg till tonerna
af en huspianka. Bland paren märkte jag två som

EM ROMANTIKER OCH EN ÖPPERSÄMARE
FRÅN
lar som dansade tillnärmade. Sådan är gamla
vänder på landet. Jag hade känt det för mig
vid den, om inte en kvinnas bländ de omkring-
stående gått och blivit detta kända. Tydligt och
villigt gingo de ned från dansbänken. Ingen lyckas
hålla fast något till det passande, och jag skulle
icke heller följa tankar på den lilla dansbänken.
Men om en stund ser jag, huru de två från den
i dansen, glada och lyckliga, och snart samman löken
liksom en man till den ser vända till en annan
För att få vara fullkomligt i fred hade jag för som-
maren hyrt mig in på en bondgård långt ute på
landet, många mil norr om Jyväskylä. Där fanns
icke något herrskapsfolk på många miles afstand, och
kulturen hade i högst ringa grad satt någon präg
på nejden. Det var ett ställe alltså, där jag visste
jag skulle få vara fullkomligt i fred för alla tele-
foner, bjudningar, kamrater, biografier och teatrar.
Jag sade gårdsfolket att jag var lärare, och att jag
icke hade några som helst pretentioner.

Jag skall helt säkert ännu i en novell — nej, i
många noveller — skriva om mina intryck därifrån.
Här vill jag inskränka mig till att tala om min be-
kantskap med sångaren och romantikern Matti Lax.

Första gången jag såg Matti, var på en folkfest
uppe på ett berg. Där dansades flitigt till tonerna
af en harmonika. Bland paren märkte jag två kar-

lar, som dansade tillsammans. Sådant är ganska vanligt på landet. Jag hade kanske icke fäst mig vid dem, om icke en kvinna bland de omkringstående gått och afbrutit deras glädje. Tysta och villiga gingo de ned från danslaven. Ingen tycktes hafva lagt märke till det passerade, och jag spillde icke heller flera tankar på den lilla händelsen.

Men om en stund ser jag, huru de två igen äro med i dansen, glada och lyckliga, och huru samma fröken återigen går fram till dem, ser vresig ut, säger något till dem och afbryter deras dans.

Emedan saken föreföll mig något besynnerlig, vände jag mig till bonden, hos hvilken jag bodde, och bad om förklaring. Han såg något förlägen ut, svarade undvikande och afbröt sig själf då och då. De två voro Matti Lax och hans yngre broder, sade han. De hade egentligen bordt hålla sig undan vid ett tillfälle, där det fanns så mycket anständigt folk med i sällskapet. Han sade, att de ju dessutom voro berusade, och att de i allmänhet voro mycket illa sedda personer, arbetade icke, sjöngo och drucko, ja till och med slogos ibland. Fröken Sännä var lärarinna vid folkhögskolan i Suojärvi och vistades här öfver sommaren. Hon var mycket ond på dem för att de icke voro ordentliga människor, och därför körde hon alltid bort dem när de voro nog fräcka att uppträda bland anständigt folk.

Oaktadt jag sålunda fick klart för mig, att männen i fråga utan tvifvel voro mycket förkastliga personer, greps jag dock av en viss medkänsla med dem. De voro ju, så vidt jag kunde se, stillsamma och glada, och att de hade varit nämnvärdt berusade kunde jag icke heller konstatera. Hvad som sedan vidkom deras dåliga egenskaper, att de icke voro passionerade grofarbetare, att de ibland togo sig en tår på tand, och att de någon gång läto sina känslor kläda sig i tonernas skrud, kunde icke heller det väcka någon oemotståndlig antipati hos mig — i all synnerhet icke det senaste, då jag ju själf var operasångare och väl bevandrad i musiken.

Sedan såg jag Matti Lax endast i förbigående någon gång under den närmast följande tiden. Med fröken Sännä blef jag bekant. Hon verkade endast som ett störande moment i min ländsvistelse. Hon hade på något sätt listat sig till att jag var operasångare och ville alltid inleda kulturella samtal med mig, hvilket jag icke hade lust till.

Men äfven med Matti Lax skulle jag blifva bekant en dag.

Från Jyväskylä hade en försupen forstmästare anländt till orten för att anställa några skogshyggen. Denne hade vid något tillfälle blifvit bekant med mig och hängde mycket efter mig, ty han var öfvertygad om att jag såsom kulturmänniska naturligtvis

skulle trifvas bättre med honom än med bönderna och landtarbetarna.

En gång gick jag ut att spatsera längs landsvägen. På afstånd hörde jag toner af en mungiga, upprymdt samtal och glada skratt. Och snart såg jag framför mig forstmästaren, Matti Lax, dennes yngre broder och någon bonde ifrån granngårdarna.

Forstmästaren hade tydligen berättat för männen, att jag var en demokratisk natur. Jag hade någon gång för att slippa honom fri, sagt att jag precis lika bra trifves bland bönder som bland »bildadt folk».

Männen kommo frimodigt fram till mig och vi hälsade på hvarandra. Men när man ger ett finger åt djäfvulen, tager han hela människan; jag märkte snart att jag hade kastat mig in i ett vansinnigt äfventyr.

Om en stund befunno vi oss alla på ett högt berg. För att icke verka högmodig, måste jag dricka med dem ur deras buteljer.

Småningom började det obehag jag haft för sällskapet ge med sig. Och med tillhjälp af konstnärens habila känslolif tyckte jag mig snart vara såsom en af dem. Hur ofta hade jag ej sett timmerflottare på scenen? Hvarför voro dessa personer — främst Matti Lax — sämre än det som bäres till torgs för Helsingfors publik.

Då forstmästaren snart blef ganska berusad, och

då bondsönera voro endast det de voro, riktades min uppmärksamhet främst på Matti. Han blåste mungiga, och så tog han sin broder med sig och dansade. Sedan började han sjunga. Han föredrog ett otal underbara dansmelodier och bondslagdängor, men äfven ballader och kostliga romanser. Icke något af Wagner eller Hannikainen, utan sällsamma, i ödemarkernas dunkel framspunna sånger. Flera af hans melodier har jag sedermera utrikes sjungit till gitarr i de mest exklusiva kretsar, för baronessor och grefvinnor, hvilka varit urförtjusta och sagt, att det klingade så rococo.

Alltnog, det blef ett himla dryckeslag, och när jag nu i minnet genomgår den kvällen eller natten, framstå enstaka moment i en ganska romantisk och sagolik dager. Sången klingar än i mina öron, och ibland ser jag för mig, huru Matti lutade sig emot ett träd och betraktade den blåa sommarhimlen med ett lycksaligt leende i sitt breda, fula och fyllfeta ansikte. Och när solen gick upp vid tvåtiden, sjöng han och dansade han och var så innerst inne i själen lycksalig, att jag aldrig sett något sådant.

Följande dag hade jag ganska mycket obehag af det skedda. Först och främst gjorde jag mig själf häftiga förebråelser öfver att hafva låtit min åsikt om att alla äro lika goda inför Herranom, i en så hög

grad komma till sin rätt. Hvad skulle mina umgängesvänner och de människor jag var beroende af säga, om de fått veta att jag druckit med detta slödder?

Bönderna, hos hvilka jag bodde, hade fått klart för sig hvar jag varit. Diskreta och finkänsliga som de äro, sade de naturligtvis ingenting, men jag såg, att de voro besvikna öfver mitt beteende.

Värst var fröken Sännä. Hon hade i mig trott sig få en sommarbekantskap, som var henne jämbördig, en operasångare, en konstnär, som då naturligtvis endast skulle lefva i en atmosfär af blommor och toner, som skulle utbyta tankar med henne om Runeberg och Blicher-Clausen, — och hvad hade hon funnit! En stadsbo som gaf sig i slang med lönnbrännare och bråkmakare! Fröken Sännä var ej så diskret som bönderna, hon talade icke ett ord med mig på många dagar.

Småningom råkade dock äfven denna affär i glömska.

Om en tid fick jag kallelse att medverka i St. Petersburg vid en konsert med finländsk musik, som Kejsrerliga Hoforkestern skulle gifva. Jag gjorde mig i ordning för resan. Förrän jag lämnade detta ställe, där jag haft det så fridfullt och där jag fått en efterlängtd hvila och ro, ville jag än en gång vandra längs de bekanta vägarna, taga

farväl af björkar och stenar, vänner och gran-
nar.

Att söka upp Matti Lax hade jag naturligtvis icke tänkt mig, jag hade icke haft något att göra med honom sen dryckeslaget. Men det råkade dock så, att han kom emot mig på landsvägen. Han såg nedstämd ut.

— Nå hvad felas Matti? frågade jag. Och efter något pratande om ditt och datt bekände Matti, att han var djupt olycklig just nu. Af någon fiende hade han blifvit angifven hos länsmannen för lönnbränning, och nu skulle han följande dag föras till fängelset i Wasa. Att han skulle bränt brännvin hade de ej kunnat utreda, men i stället spärrade de in honom för lösdrifveri; det vill säga för att han icke gjordt något alls. Jag sade några vänliga ord, och så skildes vi.

Men fröken Sännä hade sett vårt sammanträffande. Och när hon kom emot mig, såg hon ironisk och föraktfull ut. Det uppretade mig i allra högsta grad.

— Tag icke afskedet så tragiskt, sade hon, ni följas ju åt med samma tåg i morgon.

— Ja, det skall blifva mig ett nöje, svarade jag.

Hon teg. Hon såg på mig med den förtörnade lärarinnans smärtfyllda ögon. Hon hostade litet. Så teg hon igen. Därpå fattade hon ett beslut och började tala.

— Jag måste säga det, jag kan icke förstå huru ni, en bildad person af förnäm härkomst, kunnat handla så! Denna man som ni nu talade med, är ju den värsta usling man kan tänka sig.

— Jag förstår er icke, svarade jag.

En känsla af hopplöshet grep mig. Med medelmåttans och den halfbildades hela själf tillräcklighet hade fröken Sännä dömt Matti Lax och var nu färdig med honom. Det bittra var att lagen, länsmannen och låt så vara hela världen var på hennes sida, och Matti stod ensam med stjärnorna. Hvad illa hade han egentligen gjort? Mitt medfödda personliga obehag för allt hvad som heter folkhögskolevärldsåskådningar och seminaristmoral riktade sig nu mot fröken Sännä, där hon stod framför mig i hela sin Jyväskylä-elegans. Jag beslöt att — med eller utan stjärnevärldens medverkan — taga Matti Lax i försvar, låt vara på min egen bekostnad.

— Förlåt min fröken, fortsatte jag, men jag har icke fått riktigt klart för mig hvem ni är. Ni sätter er till doms öfver personer och händelser, dem ni tydligen icke kan bedöma. Jag har rest hela världen rundt, jag har träffat alla olika slags människor, höga och låga, börjande från den enklaste och ringaste och hela skalan igenom ända upp till furstar, prinsar och till och med kungliga och kejsrerliga personer, och om en gång jag kan vara med denne

man, borde ni inse, att ni har fullkomligt orätt. Han är till sin härkomst möjligen icke de la meme trempe som jag, men jämförd med hans inre rent mänskliga och konstnärliga värde är jag ett intet. Jag är en pygmé, en myra, en mask — — —

— Ni tar alltså i försvar denna råa sälle, denna drinkare — —

— Förlåt min fröken, han är icke en drinkare. Hvem njuter väl icke af alkohol ibland? Jag har tömt ett glas champagne med hertigen af Orléans! Och själfvaste barnens vän, vår egen Topelius, hade ofta en högre rodnad på sin näsa än Matti Lax. Dessutom — huru vet ni, min fröken, att han dricker för mycket? Har ni någonsin sällskapat med honom? Har han anförtrött sig åt er?

Fröken Sännä blef alltmer upprörd och började tala i en högljudd ton.

— Nej, jag har aldrig sällskapat med honom och aldrig behöft tala ett ord med honom, det tackar jag Gud för, men hans skrål hörs ofta öfver hela nejden.

— Min fröken, den saken förstår jag mig bättre på än ni. Han skrålar icke, han sjunger. Hans tonbildning är måhända något bristfällig, men innehållet — denna romantik från urskogens sagovärldar — tyckes ni alldeles förbise. Jag tror ni ställer formen framom innehållet. Det är icke klokt. Men

jag skall därför nu säga er, att han sjunger bättre än jag själf, och hvem är icke jag! Vet ni hvarför jag reser bort i morgon? Jo, för att jag kallats till Petersburg att sjunga för kejsaren. Ja, för kejsaren, min fröken. Och nu säger jag, att Matti sjunger bättre än jag! Ni ser så förvånad ut, för att ni naturligtvis icke förstår det. Men jag skall förklara. Matti sjunger ur sitt innersta hjärta och njuter af sången för dess egen skull. Ber jag honom sjunga, så blir han glad öfver att få strö sina rikedomar omkring sig. Därför är han en sångare af Guds nåde, oförfalskad, oegennyttig, ideell och ängelren.

Men huru är det med mig? Har jag sjungit för er? Nej. Och ber ni mig sjunga, så gör jag det icke förrän ni lagt bredvid mig tusen mark i ett kuvert. Då sjunger jag en visa. Och vill ni höra ännu en sång, så gärna för mig — men var god — tusen mark till. Därför är min sång icke detsamma som Mattis.

Och världen är orättvis. Hvad gör man med mig? Jag släpas med våld från palats till palats — pengarna hopa sig på mitt skrifbord, så att jag icke vet hvar jag skall göra af dem, furstligheter och högtställda personer springa omkull hvarandra i mina trappor.

Men hvad gör man med Matti Lax? Springa furstligheter i hans trappor? Nej, man jagar honom

med poliser och hundar! Och släpas han från hof till hof? Nej, han slås i tunga bojor, kastas att försmäkta i en mörk och fuktig källare i Wasa fängelse! Och hvarför, hvarför allt detta? Jo, för att länsmannen och länsmannens hund icke förstå hans sång. Endast därför. De höra enbart skral och märka blott det oanständiga i hans pastoureller. Men huru var det med Beethoven? Tror ni länsmannen i Wien förstod hans musik? Nej. Men en ärkehertig försvarade honom, och därför släpades han icke till fängelset. Tyvärr är jag ingen ärkehertig och kan därför icke heller göra annat än beklaga, när jag ser, att de föra Matti till Wasa. Jag skall dock aldrig sticka under stol med min öfvertygelse, att han är en större konstnär än jag. Men kanske det är för mycket för en dödlig människa. Gud slog Jakob i höften. Det var för att Jakob brottades med honom.

Fröken Sännä hade insett det lönlösa i ett vidare tankeutbyte. Hon svarade nu resigneradt och ganska lugnt.

— Jag skall icke vidare tala om honom, för mig är och förblir han en lösdrijfware.

— Och nu gör ni honom till lösdrijfware till på köpet. Godt! Låt så vara. Men hvad äro då liljorna på marken annat än lösdrijfware? Och lotusblommorna vid Nilen? Matti Lax har som så mången

annan, icke sinne för det dödande kroppsarbetet det är allt.

Till hvad gaf oss Gud sin blåa himmel? Om Matti Lax för en timme sjunker i beundran af denna Guds vackraste skapelse, så burar ni in honom i fängelse för lösdrifveri. Goda fröken, goda fröken, det vore bättre om man bunde en kvarnsten vid er hals . . .

Sedan träffade jag aldrig mer fröken Sännä.

Matti såg jag för sista gången på Haapamäki station. Han fördes af en polis till Vasatåget. Där fick han taga plats i fångvagnen med galler, lås och bom.

Öfver mig strålade Guds blåa himmel. Och troligen också öfver fröken Sännä. Ibland kastar Gud Fader pärlor för svinen, om han också varnar andra för att göra det.

När Vasatåget satte sig i rörelse mot norr, fick jag en tryckande känsla af att Himlen ibland är orättvis.

Själff steg jag på kuriren till St. Petersburg och lade mig till hvila i en af de internationella sofvagnarna.

Om natten hade jag en typisk Wunscherfüllungs-traum, för att tala med professor Freud; jag drömde att jag presenterade Matti för en ärkehertig.

ETT BENRANGEL.

Doktor Allan Berg var utgången. I hans rum-låg på sin lilla matta den trogna hunden Molla. Midtemot stod ett benrangiel, som doktors i början af sin studietid skaffat sig. Allt var stilla. Molla höll sitt kloka hufvud på framtassarna, som om det tänkt solva, men ögonen voro öppna, och blickarna irrade en lit, så dit. Den väntade doktors och ansåg sig icke kunna solva, så länge den måste se om hemmet. Benrangiet å sin sida stod rätt och korrekt, beflytt af strålarna från en gaslampa, som fröo gatan utan in genom fönstret. Allt var fridfullt och tyst.

2171

Ingen hordes det steg i trappoppgången. Hålls höjde på hufvudet och lysnade, om det var doktors som kom hem. Benrangiet stod stilla och tycktes vara fullkomligt begålligt vis-å-vis doktors hemkomst. Det gjordes inget till och det som, om doktors var hemma eller icke. Förhållandet dem

Doktor Allan Berg var utgången. I hans rum låg på sin lilla matta den trogna hunden Molla. Midtemot stod ett benrangel, som doktorn i början af sin studietid skaffat sig. Allt var stilla. Molla höll sitt kloka hufvud på framtassarna, som om den tänkt sofva, men ögonen voro öppna, och blickarna irrade än hit, än dit. Den väntade doktorn och ansåg sig icke kunna sofva, så länge den måste se om hemmet. Benranglet å sin sida stod rakt och korrekt, belyst af strålarna från en gaslampa, som från gatan sken in genom fönstret. Allt var fridfullt och tyst.

Ibland hördes det steg i trappuppgången; Molla höjde på hufvudet och lyssnade, om det var doktorn som kom hem. Benranglet stod stilla och tycktes vara fullkomligt likgiltigt vis-à-vis doktors hemkomst. Det gjorde ungefär ett och detsamma, om doktorn var hemma eller icke. Förhållandet dem

emellan hade varit ganska kyligt redan några år — eller vi skola icke säga kyligt, nej, de hade sedan länge helt enkelt inga beröringspunkter med hvarandra. De behandlade hvarandra som luft, de voro ett intet för hvarandra.

Att hunden var så kär i sin herre, förklarades väl däraf att den var beroende af honom; framför allt måste den ju på något sätt visa sin tack för maten — bra — den var alltså trogen. Men benranglet hade aldrig tagit emot af doktorn hvare sig gåfvor eller omsorger, alltså hade det icke heller hvarken skyldighet eller lust till tacksamhet, vänfasthet, kamratskap eller andra sentimentaliteter, för att då icke alls tala om trohet.

Det hördes åter steg i trappuppgången. Molla spetsade öronen, höjde sitt kloka hufvud och såg mot tamburen. Benranglet: inte en min.

Denna reserverade hållning började nästan få en prägel af demonstration. Ja visst, så var det äfven. Benranglet hade egentligen ingenting alls emot att rentaf bryskera herr doktorn, ty till och med en brytning hade varit någonting eftersträfvansvärdt i jämförelse med denna underbara tillvaro, denna inackordering hos doktorn, denna fångenskap, som förlöpte från morgon till kväll utan någonting som helst intressant. Dagarna blefvo enormt långa, och nätterna bjödo inte heller på något af värde.

Benranglet stod stilla, och dess tankar började kretsas kring gamla ting, kring ungdomsdrömmar och luftslott och planer från fordom — kring allt detta, som nu mer eller mindre hade kommit på skam. När benranglet skinande och stolt blef buret som en konung ut från preparatorns verkstad, hvilka pretentioner på lifvet hade det då icke haft! Men ack, allt detta hade den föntasilösa doktorn kväft och vanhelgat.

Ett benrangel har redan af naturen en stor poetisk-metafysisk-symbolisk begåfning eller medfödd talang, som till och med utan någon större tillsats af intelligens i och för sig är en viss garanti för framgång här i världen. Och då doktorn aldrig låtit dessa egenskaper komma till sin rätt, var det verkligen med fog vårt benrangel såg sig tillbakasatt, förbigånget och uppskattadt. Genast från preparatorn hade det nämligen burits raka vägen till doktorn, som ingalunda köpt det för att tillbedja det eller ha det att utöfva sina medfödda talanger, utan som endast hade velat lära sig människans benbyggnad — ett obligatoriskt studium för alla blifvande läkare.

Däraf kom det sig äfven att benranglet och doktorn redan första dagen hade ett rencontre. Men det blef tyvärr ett förkrossande moraliskt nederlag för benranglet. Så gott som genast när det anländt,

satte sig nämligen doktorn vid sitt bord med stora klumpiga och nyktra böcker, skrifna af fantasi-lösa och fula professorer, ställde det bredvid sig och petade i det då och då. — Tackar så mycket, det var alltså premiären. — Benranglet beslöt att för all framtid knäcka doktor Berg, och som sagt, redan första kvällen erbjöd sig ett synbarligen ypperligt tillfälle därtill. Doktor Berg ställde upp dess högra arm och började peta i det någonstädes vid nyckel-benet. Med ett benhusets förskräckligaste segergrin lät rangelmannen armen falla ner på doktors axel. Kotorna skallrade, stämningen var ypperlig. Men den afsedda effekten uteblef. Doktorn tog lös hela armen, lade den på sitt skrifbord och fortsatte att studera och peta. Han hade tydligen icke ens märkt afsikten.

En annan händelse från samma kväll, odräglig i åminnelse, kom att oaktadt sin objektiva betydelse-löshet bringa benranglet till den resignerade men vär-diga hållning, det sedan i årtal bibehöll.

Molla var ung på den tiden, och som alla hund-valpar hade den för vana att bita och gnaga på stol-fötter, tråklossar med mera. Och medan doktorn satt i matsalen och åt sin kvällsvard, lät sig Molla en tå af benranglet väl smaka.

Alla vidare försök att spela någon som helst roll i detta sällskap ville vår dödman nu definitivt lämna.

Molla blev visserligen piskad, men äfven detta rehabiliterade honom icke, ty Molla fick stryk af enbart ekonomiska och disciplinära orsaker, men den metafysiska skymf den tillfogat honom blef fullkomligt förbisedd af doktorn.

Alltså kort och godt, benranglet hade velat spela en värdig roll af dödens och förgängelsens symbol, men hade tillsvidare icke funnit någon genklang i detta sällskap. —

Först doktorn. — Hade han icke vetat, att ett benrangel representerar döden, hade han ännu kunnat förlåtas, men det bittra, det oförsonliga, det hjärtskärande var, att doktorn ju visste det mycket väl, men att han som klok och beläst empiriker betraktade benranglet och äfven döden själf som något enbart vetenskapligt, där fantasin inte hade något att skaffa. Döden var en kemisk-fysikalisk process, och benranglet var ett anatomiskt preparat, och därmed basta. Det var så bittert att doktorn icke betedde sig annorlunda, då ju människorna i allmänhet såväl medicinskt som filosofiskt i en ofta rent af löjlig grad försöka pruta, kokettera och lirka med döden.

Nej, hellre då Molla. För den existerade visserligen icke döden såsom begrepp — den jonglerade icke med abstraktioner, och genom vetenskap kunde den naturligtvis icke heller skapa sig några relationer till vår dödman då den bara var en hund, och vi

ju alla veta, att hundar icke förstå sig på sådant. När en hund dör, så dör den. Hundarna söka undgå döden på grund af den fullkomligt ointressanta instinktiva självbevarelsedriften. Döden är något omedvetet absolut, som de intellektuellt icke räkna med. Den måste man alltså förlåta, om den ignorerade benranglets storhet.

Men den var en god natur. Vår dödman hade visserligen aldrig ens försökt närma sig eller tilltala Molla; det hade varit för demokratiskt, men dem emellan hade ändå uppstått en viss relation. Molla var präktig, det kunde icke hjälpas — präktig, godmodig och stillsam. Huruvida Molla å sin sida tyckte om benranglet, frågade den senare icke efter, ja spillde naturligtvis icke en tanke på detta, ty det var benranglets metafysiska rättighet att i tyckesfrågor vara absolut egocentriskt. Men det kände på sig, att Molla icke hatade det, ja att Molla kanske till och med hade försvarat det emot röfvare och elaka människor. De tillbragte mången kväll tillsammans, stilla, ensamma, väntande på doktorn — det vill säga hunden väntade, och benranglet stod kallt, med upphöjd panna. —

Åter spetsade Molla öronen, höjde på hufvudet, såg åt tamburen till. Benranglet hörde ingenting — det ville icke höra. Någon gick i trappan. Bekanta steg, det var doktorn. Men någon annan var med.

Molla sprang till tamburen. Dörren öppnades, och doktorn steg in.

Han hade en främmande herre med sig. Molla gnällde och skällde af glädje, hoppade upp mot doktorn, grinade, fnös, koketterade och viftade med svansen.

I arbetsrummet stod benranglet upprätt, stoiskt reserverat.

Hunden, som gnällde och bråkade så att de båda herrarna icke hörde varann, blef nedtystad. — Där fick den för sin trohet, tänkte benranglet ironiskt. Men nu kvicknade det till för ett ögonblick. En främmande herre? Det var alltid intressant. Det blef en smula nyfiket. Af rösten att döma var det icke någon af dessa fantasilösa medicinare, dem doktorn vanligen hade på besök. Rösten var sjungande och uttrycksfull. En präst? En konstnär? Kanske det skulle löna sig att försöka imponera? Javisst. Gaslampan utifrån sken diaboliskt med sitt gröna ljus genom fönstret. Benranglet stod rakt och skönt. Helt säkert var mannen en konstnär. Ett visst drömmande vemod i ansiktsuttrycket skulle säkert imponera på honom. Och seså, nu voro herrarna inne.

Doktorn vred ljus i lampan. Hurra! — den första segern var vunnen. Den främmande herrn stannade nämligen mitt på golvet slagen af fasa, tog doktorn hårt i axeln: Allan, vad i Guds namn är det jag ser!

Det är ju döden själf. Du har den på helinackordering, tillade han sarkastiskt, döden i egen person! Ja du har rätt, min gode doktor. Här sitter du kväll efter kväll med döden för ögonen. — Allan, du har funnit hvad jag alltid längtat efter.

— Mjukaste tjänare, tänkte benranglet, karlen är sentimental. Men han gör dock ett på det hela taget angenämt intryck — en smula teatralisk, affekterad, men allt detta är icke så farligt. En seger i alla fall!

Den främmande herrn var skådespelaren Sigvald Tank. Egentligen hette han Karl Lindqvist, men namnet passade icke för en konstnär, tyckte han. Alltså Sigvald Tank. — Offentligen var han skådespelare, icke särdeles populär, icke någon förmåga. Men privatim var han allt som hade att göra med stora frågor — politiker, författare, religionsgrundare. Att han umgicks med doktor Berg ibland, berodde på att han för många år sedan, då doktor Berg var ung och barnslig, lyckats få honom att gå i borgen för ett stående lån. Nu visade han sin tacksamhet med att då och då gläda doktorn med sin närvaro och med sin sympatiska person.

Skådespelare Tank såg åt om doktorn var nära. Så gick han långsamt till benranglet, tryckte dess hand med en viss sentimental patos: din hand är kall, din hand är hård. —

Doktorn gick in i rummet bredvid. Herr Tank släppte handen och följde efter. Men doktorn kom strax tillbaka — herr Tank tog åter benranglet i handen.

Nu började han tala om symbolik och hamnade till slut på temat om dödens symbol. Benranglet kände det varmt i bröstet. Äntligen förståelse!

Tank gick fram och kysste dödmannen på pannan. — Mjah — det var dock en smula för intimt — benranglet hade icke anlag för sentimentaliteter. Visst hade det längtat i många år efter en vän — men var god, inga dramatiska smaklösheter!

Det kom alltså litet smolk i mjölken. Men snart skingrades åter benranglets tillfälliga missmod. Medan herrarna sutto och drucko te, höll Tank ett filosofiskt föredrag för doktor Berg om dödens metafysik, om människan, om lifvet och så vidare.

— Döden är en våldsamt upplösning af den knut, som engång i vällust bundits, filosoferade herr Tank. Döden är den katastrofala rättelsen af tillvarons grundfel. Gå ut på en grafgård, klappa på de dödas grifter och fråga dem, om de vilja vakna igen — Trötta skulle de skaka på sina hufvuden! Nej, de vilja det icke! Nej, Allan!

— Eller hvad? han vände sig till benranglet. Vill du åter bära på kött och blod?

Dödmannen hade icke läst Schopenhauer, följakt-

ligen trodde han, att allt detta var herr Tanks egna påhitt. Det imponerade. Skådespelarens indiskreta fråga ville han principiellt icke besvara, men det hela smakade i alla fall beundran, ja nästan tillbedjan. Ändtligen alltså en trogen, det vill säga en som insåg sig vara fäst vid honom åtminstone i viss mån. Benranglet pretenderade aldrig på att man skulle vara rädd för det. — Nej, — en mänska, som försonat sig med döden och behandlade döden som ett stort, underbart sakrament, var honom mycket sympatisk.

Småningom började filosofien stocka sig. De två herrarne talade om allt möjligt annat, om vaxlar, om politik.

Slutligen skulle herr Tank gå. Men han tvekade en stund, och så sade han till doktorn: Men säg mig, hvad gör du egentligen med det där benranglet?

— Ingenting alls, svarade doktorn, det står här i vägen, och jag har ingenting otalt med det.

— Plumpa mask! tänkte benranglet, som genom skådespelarens närvaro fått luft under vingarna.

— Men kan du icke — — sälja det åt mig? sade herr Tank.

— Far i väg med skräpet, svarade doktorn.

— Tig, hund! tänkte benranglet.

Molla, som ibland intuitivt läste tankar, kände sig sårad och tassade ut.

— Du är galen, sade herr Tank, — du *skänker* det åt mig, och jag pantsatte redan i fantasin min klocka, mina gåfvor och souvenirer af högtställda personer för att köpa det. Du är verkligen god! Alltså väl, i morgon kommer ett bud och tar det.

Herr Tank sprang fram till benranglet, slöt det i sina armar och kysste det på pannan.

— Nej hör nu, tänkte dödmannen, sådant där undanbeder jag mig en gång för alla.

Så kom natten. — Ja. — Detta var alltså den sista natten hos doktor Berg.

Allt var tyst. Molla sov redan. Den gröna gaslampan sken in genom fönstret. Detta var den sista natten. Alltså — var glad, hejdlöst glad! Egentligen hade det varit all orsak att lämna sin reserverade hållning, hoppa till, sprattla med händer och fötter i en sprittande frihetsdans, skrämma lifvet ur Molla — ett välförtjänt straff för den uppättna stortån och ett strypande se upp för doktorn. Men nej. Inga pojkaktigheter! Och dessutom — huru var det med glädjen?

En obegriplig, tryckande känsla af oro började gnaga i benranglets bröst. Kanske var det det obekanta, som skrämde. — Här visste man ändå hur man hade det, men ingen visste huru det skulle bli hos herr Tank. Ah, han var ju en begåfvad och varmhjärtad man. Javisst. Men väl sentimental före-

föll han, och så verkade hans prat kanske dock en smula humbug. Benranglets tankar irrade hit och dit, det kändes så underligt, oroligt — —

Allt var stilla, den gröna gaslampan från gatan sken in genom fönstret. Molla sof tungt och godt. — Benranglet fick icke en blund i sina trötta ögon på hela natten.

*

En morgon stod herr Tank hemma hos sig framför spegeln och knöt sin kravatt.

Det ringer i tamburklockan. Någon främmande?

Han skyndade in i sitt arbetsrum, där han hade benranglet i ett hörn. Han ropade åt Edla, sin trogna hushållerska, att hon skulle öppna dörren, flyttade hastigt en stol bredvid benranglet och satte sig där. Så bragte han sina lockar i en vårdslös oordning och slöt sina ögon till hälften, som om han varit mycket trött, som om han suttit länge, ja hela natten på detta sätt.

Det var tvättkarlen, som hade ringt. Från tamburen kunde han icke ens se attityden, som herr Tank intagit, och att be honom komma in för den skull hade varit alltför ostentativt. Edla tog emot tvätten, och karlen gick.

Herr Tank steg upp. Han visste icke riktigt med hvad han skulle fördrifva tiden. Han gick till bok-

hyllan och lät handen vårdslöst glida längs bokryggarna. Kanske han borde läsa något, något djup-sinnigt, till exempel Nietzsche eller Ibsen. Men ingen skulle ju ha sett det hela, så att det hade varit lika långt som brett.

Men om en stund ringde det igen. Herr Tank skyndade åter att sätta sig bredvid benranglet. Säkert var det nu någon af hans bättre bekanta, och när denne skulle komma in i salen, det vill säga arbetsrummet, så skulle han få se den nya intima vänskapen: skådespelaren-religionsgrundaren och benranglet.

Men herr Tank tycktes ha en tröstlös otur. Denna gång var det en tiggare. Hm. — Men man kunde ju hålla en generalrepetition. — Låt honom komma in, ropade han till Edla, och en ung man, med håret nedhängande öfver pannan, stöflade in. Han blef något förvånad, när han såg benranglet, men herr Tank låtsades icke märka det, utan vinkade med sina vita manicurerade fingrar åt tiggaren.

— Träd närmare, unge man!

Först nu anstod det herr Tank att lägga märke till mannens skrämsel, vilken redan betydligt gett med sig. Mannen begrep därför icke riktigt när han fortsatte: — Ah, ni är rädd — han var icke längre rädd — nej, det skall ni icke vara, den bits nog icke, om den också kan alla möjliga andra konster. Det är ju bara ett benrangel.

Dödmannen åhörde samtalet.

— Bara ett benrangel — jäså — heter det nu på det sättet? Tackar så mycket. Öfverhufvudtaget hade jag tänkt mig vistelsen här något annorlunda. Och hvad mina konster vidkommer, vore det allt skäl att akta sig för dem.

— Alltså, hvad fattas er, unge man? frågade herr Tank. — Aha, det är pengar naturligtvis. Nå, det är icke så farligt. Värre saker kan man råka ut för. Han tog vårdslöst fram sin portmonnä. Men med detsamma kom han ihåg, att den var tom. Hvilken vidrig situation! Han sade sig icke nu ha tid och bad tiggaren komma igen dagen därpå, då han icke endast skulle ge honom pengar, utan dessutom skulle protegera honom till någon god och inkomstbringande ställning. Han följde tiggaren ut i tamburen.

När han öppnade dörren, stod en af hans kolleger på yttre sidan, just i beråd att ringa. Tiggaren gick. Vännen steg in. — Det var rent af bittert att han kom just nu, när herr Tank icke satt i stolen bredvid döden. Herr Tank var nära att gråta af harm.

De stego in. Bättre sent än aldrig. Herr Tank satte sig i stolen, såg upp mot benrangel. Vännen såg ut att tänka på andra saker. — Här — sade herr Tank — har jag suttit och genomvakat hela natten bredvid min nye vän. Du kan tänka dig att mina tankar smekt de underbaraste ting.

— Hvilken komediant, hvilken lögnare, tänkte benranglet. Haa — nu har jag dig!

Benranglet, som hos herr Tank varit i ett affekteradt sällskap, hade, utan att märka det själf, fått en viss dramatisk patos i sitt uppträdande. Aldrig förut hade det tänkt t. ex. ett »haa», och nu gick det som af sig själf.

Vännen såg mycket bekymrad ut, och gick rakt på sak. Teatern hade gått miste om en stor del af sitt statsunderstöd, och många skådespelare hade blifvit afskedade, bland dem herr Tank. Men inte nog med det. Genom en tillfällighet hade man ur gamla räkenskaper tyckt sig märka, att herr Tank låtit små oegentligheter komma sig till last, då han för tre år sedan var biljettförsäljare. Med säkerhet visste man ännu ingenting, men undersökningen var i full gång.

Samtalet mellan de två skådespelarna blef särdeles temperamentfullt. Efter en stunds parlamentarande gingo de, mycket upprörda, ut i staden.

Tiden förlöpte långsamt för benranglet. Här var ganska tråkigt hos herr Tank. Det fanns slutligen icke något annat tidsfördriv än att tänka.

Man är aldrig nöjd, det visste benranglet. Men det var absolut icke dess fel, att det icke var bra hos herr Tank. Skådespelaren hade visat sig vara en yttlig och simpel karaktär, som endast velat utnyttja

det till reklam och koketteri. Nej. Länge skulle benranglet icke stanna här. Det tänkte redan ut särskilda fälttågsplaner, huru det skulle befria sig. Till och med den torra fantasilösa doktorn var bättre än skådespelaren. Det var angenämare att bli missbrukad i vetenskapens än i fåfängans tjänst.

På kvällen kom herr Tank hem fullkomligt bruten. Han var tydligen afskedad från teatern, rui-nerad och kanske äfven anklagad inför domstol. Det for en känsla af skadeglädje genom benranglet.

Men plötsligt grumlades glädjen af en dyster aning. Gör herr Tank bankrutt, eller blir han inspärriad i fängelse, så blir det auktion på hans tillhörigheter. Benranglet blef förtvifladt vid en sådan tanke. All denna skam och nesa för en fåfäng apas skull!

Herr Tank satt med hufvudet i händerna och suckade.

Det imponerade icke det ringaste. Benranglet kände icke ett spår af medlidande. Tvärtom. Hämd! Denna komediant skall krossas! Haa, hvad är väl mitt yrke? Är det icke att döda?

Benranglet hade aldrig förr varit så uppbragt af ilska. Det nästan darrade.

— Jag tar lifvet af mig, suckade herr Tank.

— Åhå, skall han nu göra det själf! Vore det icke

bäst om jag hjälpte till en smula, eljes blir det igen en komedi af alltsamman.

Hvilken pinal! Nu närmade sig herr Tank. Han kysste dödmannen på pannan. — Jag blir galen, tänkte denne, jag kan icke mer behärska mig. Tank måste dödas, dödas, det må sedan blifva auktion eller icke. Han blef så uppbragt, att han beslöt tillintetgöra herr Tank till varje pris. Ja, till och med hans egen fördel skulle helt komma i andra rummet . .

Herr Tank bad Edla göra i ordning i sängkammaren. När hon kom in från köket — hvem springer fram till herr Tank? Jo, doktors trogna Molla. Den hade sent på kvällen ute i staden träffat Edla. Den hade troligen icke sluppit hem till natten, och hon hade därför snällt tagit den med sig.

Molla gick att hälsa på benranglet. Hundar äro trogna i sin vänskap. Också benranglet kände det varmt i bröstet. Och egoistiskt som det alltid var, kom det genast att tänka på att Molla kanske kunde hjälpa till vid herr Tanks aflifvande.

Sängen var bäddad i sofrummet. Herr Tank tog dödmannen i handen.

— Skall nog ske, tänkte denne, och så skildes de åt.

Molla blef i salen, där den fick en liten matta att sofva på.

Alltså nu eller aldrig!

Från sofrummet hördes ett underligt knäppande. Herr Tank afprovade sin revolver.

Molla sof på sin lilla matta. Benranglet stod stilla och tänkte. Nu knäppte det igen. Få se, om herr Tank verkligen skall taga lifvet af sig. Benranglet tviflade starkt på att denna affekterade herre skulle kunna företaga sig något sådant. Men med förenade krafter . . .

Herr Tank satt i sofrummet och tummade på sin revolver. Patronerna voro redan inne. Men nu, i dödens ögonblick, började världen med ens synas honom så stor. Tusen vägar voro ju ännu öppna. Försnillningarna vid kassan hade trots undersökningen icke kunnat konstateras. Visserligen hade han inga inkomster, men något skulle han dock alltid hitta på.

Men så kom han ihåg den orättvisa honom vederfarits vid teatern. Nej, han måste skjuta sig! Icke så mycket för sin egen fördels skull, som för att straffa och blamera direktionen. Det skulle stå i alla tidningar om händelsen. Långa nekrologer. Det skulle sjungas vid hans graf, han skulle blifva enormt populär. Allt detta kunde han omöjligt låta gå sig ur händerna. Alltså revolvern fram — och han riktar mynningen mot pannan. Han kastar ännu en blick i spegeln i förbifarten. Pekfingret på trycket — — —

Eller om han ännu en gång skulle gå och kyssa benranglet? Men det var så mörkt i salen. — Han för ännu en gång revolvern till pannan och förblir i denna ställning.

I salen väntade benranglet med största spänning. Men klockan var redan två på natten, och det hördes intet skott från sofrummet, endast suckar och pustningar.

— Ack, det blir naturligtvis ingenting alls af hans företag. Alltså måste *jag* hjälpa till.

Benranglet såg med sina mörka ögon på Molla. Hunden vaknade och började anstränga sig att göra sig en bekvämare bädd. Den skrapade på mattan, snurrade omkring, nosade och krefsade. Vargskinnnet som dödmannen stod på var mjukt och skönt, det insåg Molla och började rycka i det med tänderna.

— Hurra, Molla! Rätt så! Fortsätt, fortsätt!

Molla ryckte och ref i mattan, och pladask — med ett förskräckligt brak ramlade benranglet mot rökbordet, som stälpte med skramlande askkoppar och etuier.

I detta ögonblick hördes från sofrummet en rossling, ett hest skrik, som af någon som blir strypt.

— Ändtligen fick jag lifvet ur honom, tänkte benranglet. Jag har segrat!

Ett ögonblick var allt stilla. En hemsk tystnad

rådde. Herr Tank hade naturligtvis fått ett slaganfall af skrämsel.

Nej. Icke så. — Om en stund hörde man huru någon sakta i strumpfötterna smög sig från sofrummet till köket. Det var Tank, som grön af fasa flydde ut till Edla.

*

Af herr Tanks beramade själfmord blef ingenting. Han valde den visserligen något besvärligare, men vida angenämare utvägen att resa till Amerika.

Också benranglets svåra belägenhet fick en oanadt lycklig lösning. Någon auktion blef det icke utaf, utan genom doktor Bergs förmedling hamnade det i en gosskola, som befann sig i doktors ägande stenhus.

Läraren i naturkunnighet var en »upplyst» magister. Han var fritänkare, darwinist, haeckelian med mera. Han tycktes icke alls vilja veta något om benranglets verkliga, så att säga inre väsen. Och däraf förklaras äfven, att han icke ens i ringaste mån brydde sig om att protegera det till popularitet vare sig hos lärarekåren eller hos eleverna. Det fick stå inregladt i ett gult skåp i den så kallade fysiksalen och togs fram endast när det behöfdes såsom undervisningsmaterial, och det var ganska sällan.

En eftermiddag hade en klass samlats till fysik-timmen. Men af någon okänd anledning uteblef läraren, och gossarna började bli otåliga. De stego upp från sina platser och började gå omkring i klassrummet.

Några af dem närmade sig det gula skåpet.

Oaktadt de knappast någonsin sett hela benranglet, hade det dock blifvit ett något för dem. Ty förutom ett foster, som var burklad i sprit, var benranglet det enda bland undervisningsmaterialet, som hade kontakt med det mänskliga. Tack vare ungdomens aldrig svikande intuition hade benranglet lyckats få sig anförtrord en viss roll i gossarnas undermedvetande. Ja, man kan till och med säga, att de rentaf erkände det såsom symbol för döden, för det oförsonligas hårda majestät. I princip vederfors benranglet alltså rättvisa.

Men en furste, som faller i fiendehand, har det icke bra. Och med benranglet gick det ungefär som med Kristus, när han malträterades af de romerska soldaterna. Med sitt konungaskap och sitt förkunnande af det eviga himmelska riket imponerade han icke det ringaste på dem, ty de trodde sig ha en vida bättre härskare och ett långt mäktigare och evigare rike än hans. Och sålunda var det äfven med benranglet och skolgossarna. De hade ännu intet sinne för dess evangelium. Och svårt var det ju för

benranglet att vinna anhängare för sitt rike bland dessa gossar, hvilka med hvarje nerv och hvarje cell af sitt väsen anammade värme och sol af själfva det välsignade och härliga lifvet. Maktförhållandet mellan benranglet och de unga var dock i någon mån dunkelt och tarfvade därför en närmare precision. Och det dröjde icke länge, förrän händelserna ledde därhän.

Zoologiläraren hade föregående timme glömt att låsa dörren till det gula skåpet, och gossarna, som gingo omkring i rummet, började närma sig det. De öppnade dörren.

Dödmanen såg nu med ens framför sig en hel skara af fjorton- femtonåriga gossar, hvilka nyfiket samlade sig framför skåpet. Han erfor i denna omgivning en viss känsla af osäkerhet, och det var nästan som om hans själförtroende börjat vackla. Han beslöt dock att lugnt afvakta fortsättningen. Han skulle icke gripa till några ytterlighetsåtgärder tills vidare.

Men gossarna blefvo något närgångna. Deras talesätt var dessutom ganska vanvördigt. Bland annat hittade de på att döpa benranglet till Kajsa. En gosse började svänga fram och tillbaka med dess armar. — Hvad som helst få ni ändå inte göra med mig, mina unga herrar, tänkte benranglet. — Jag ser att jag är er fånge, men jag är icke eder slaf.

Förtörnad öfver den vanvördnad gossarna visade honom, försökte dödmannen trösta sig med att tänka på den dag, då ögonen skulle öppnas på dem — den dag, då dessa ovärdiga och illa uppfostrade barn skulle få se, huru han strålade inför dem i all sin obeskrifliga härlighet, med alla återvunna insignier af oblidkeligt majestät, med purpurmantel, lie och timglas, hvars sista sandkorn för dem skulle förkunna om evighetens oförsonliga sakrament.

Men han fick ingen ro till att drömma. Gossarna blefvo alltmer närgångna. De knäppte honom på näsan, stucko sina fingrar in i hans ögon, skallrade med hans käkar och gjorde sig lustiga öfver hvad som just var hans stolthet, nämligen att han så att säga fullkomligt saknade såväl lusten som förmågan att föröka sig.

Benranglet led. I all synnerhet hade den sistnämnda af gossarnas oförskämdheter i särskild grad förtörnadt det. Att denna heliga fråga skulle tangeras, hade det aldrig väntat sig. Hela lifvets mål, det lugna ernåendet af »die Verneinung des Willens zum Leben» symboliserades ju af detta så att säga anatomiska tillstånd.

Men gossarna grinade och konstaterade »bristen» med ungdomlig skadeglädje.

Från en af de bakre bänkarna kom en yngling

med raska steg emot skåpet. Det var en pojke, som egentligen icke hade några andra förtjänster alls, än att han fanns till med en stor o- och undermedveten öfvertygelse om att han lade i dagen en sådan existensvirtuositet, att allt måste förlåtas honom. Han var ganska dum, sportade bra, ansågs sympatisk af sina kamrater, men som sagt, hade för öfrigt inga andra anmärkningsvärda eller sympatiska egenskaper än att han fanns till. Hans rörelser voro impulsiva och viga, och hans ögon strålade af lif och pojkaktig styrka. Att detta var mer än nog, insåg benranglet naturligtvis icke och förstod därför icke heller alls att uppskatta ynglingen i fråga. Han var frielev och son till någon tydligen ganska fattig människa. Däraf hans dåliga uppfostran och brist på takt. Han använde dessutom en utpräglad förstadsdialekt, som benranglet icke kunde tåla.

Han närmade sig. — Tschiks på Kajsa, ropade han.

Detta ord »tschiks» klingade enormt ordinärt i benranglets öron. — Men detta var icke nog. Han tog det i handen. De sågo på hvarandra en stund.

Gossen och benranglet. —

Så ryckte han så hårdt i handen, att hela skelettet skakade. Ännu ett ryck — och hufvudet föll från sina gångjärn och rullade ned på golvet bland pojkarnas brutala fötter. Benranglet blef utom sig af

raseri. — Kajsa har dött, Kajsa har gått till Gud! skreko pojarna och skrattade. De togo ut resten af benrangel ur skåpet, buro det i procession kring klassen och gjorde spe af det. Och med hufvudet började de kasta lyra.

Glädjen stod högt i tak. Men om en stund afbröts den plötsligt af ett ödesdigert klirrande. Hufvudet hade träffat burken med det konserverade fostret och i förbifarten söndrat en flaska med en spritlagd makrill. Spriten från burkarna rann ut, det började lukta förskräckligt, och skrällen hade hörts i hela skolan.

Rektorn kom skyndsamt till fysiksalen, där gossarna voro mycket flata. Han bad dem allesammans gå ut i korridoren och antydde med en min, att uppträdet skulle få ett allvarsamt efterspel.

Rektorn stannade ensam en stund i fysiksalen för att taga förödelsen i närmare betraktande. Bekymrad såg han ned mot golfvet, — — ett benrangel — ett foster — en makrill. Efter en stund aflägsnade han sig.

Den bleka gaslampan lyste i fysiksalen. Det var dödstyst.

De tre olyckskamraterna brydde sig nämligen icke om att utbyta tankar med hvarandra. De funno inga beröringspunkter, de förstodo icke hvarandras språk. De togo alla.

ETT BENRANGEL

Benranglet, som skådat allt, genomgått allt, som sett sina ögon tomma på världsvimlet, kastade en hånfull blick på fostret. Detta å sin sida vände den lilla krokiga blåa ryggen med förakt mot benranglet. Det ansåg sig vida bättre än sin granne ha träffat världsmeningen, genom att resignera redan så att säga såsom idé.

Och makrillen — den var icke så begåfvad som de andra. Men den kände på sig, att lifvet är en plikt, om man också icke är annat än en burkladg makrill. Den höll sig därför rak i ryggen och föraktade djupt de andras pärlstickerier.

*

Benranglet hade tagit icke så liten skada af detta upptråde. Ett reffen hade brutits, och från gångjärnen, med hvilka den afsågade hjässan som ett lock var fästadt vid den öfriga skallen, hade några skrufvar lossnat. Det kände sig ofta mycket illa till mods. Det kunde också ibland falla i ett tillstånd af distraktion och slöhet. Och allvarsamma tecken på neurasteni började visa sig.

Den ungdomen, den ungdomen! Tänk om den förintat hela benranglet, hela symbolen!

Nej. Så lätt var det dock icke. Om också vår dödman numera ibland hade att kämpa med ner-

vösa skof och Angzustände — någon rädsla var det dock ej. Icke ens för ungdomen. Låt så vara att den någon gång kunde få skrufvarna att lossna till och med på självaste döden — lifvet kunde de dock icke taga ifrån den. Icke då heller från dess symbol.

P. S. I all synnerhet som denna ju redan för länge sedan aflagt denna okunnighet, det vill säga lifvet — denna sentimentalitet, detta onyttiga plagg, ja denna barnblöja, som så mången, löjligt nog, hänger fast vid med händer och tänder.

*

Småningom blef det sommar. En vecka innan skolan stängdes, sändes benranglet till en preparator, som lofvade att reparera det. Men detta räckte dock så länge, att skolan redan var stängd, då benranglet fördes tillbaka. Och nu råkade det så illa, att i skollokalen företogs en mängd målningsarbeten och andra renoveringar, hvarför vaktmästaren icke kunde föra det in i fysikrummet. Efter en stunds fundersamhet lade han det i ett af skolans lider. Dörren kunde icke låsas, men knappast skulle väl någon stjäla det därifrån. Det var för öfrigt så anspråkslöst inlindadt i en bastmatta, att ingen kunde komma på den tanken, att därinne vore något af värde.

ETT BENRANGEL

Där låg nu benranglet i sin matta hela sommaren.

Ute var det ljus och sol, blommor och blå himmel, fågelsång och kvitter och skvatter och lif och kärlek. Våren var icke en lämplig tid för benranglet, så att det var på det hela taget tillfreds med att undslippa allt detta tingeltangel. Blommor — kan tänka! — fåglar — o je så nått! — och kärlek. — Ja — den hade benranglet ännu aldrig haft något att göra med och förstod därför icke heller att frukta. Men den dag skulle komma, då det fick känna sin största fiende. Benranglet hade visserligen någon gång hört talas bland annat om Runebergs dikter. — Första kyssen:

På jorden blickar ljusets änglaskara
och ser sin egen sällhet speglas åter.
Blott döden vänder ögat bort och gråter.

Nej, — så sentimentalt skulle vi icke taga det! Inte vänder döden ögat bort i första hast, och i ingen händelse gråter den, det må kyssas huru mycket som helst. Benranglet tyckte sig i denna dikt vara för delikat behandladt. Det kom icke att tänka på, att kärleken ingalunda kämpar mot döden endast med att låta några ungdomar kyssas. Nej det skulle få se, att kärleken i det praktiska lifvet är mera

påtaglig och ganska svår att ignorera, vare sig det gäller människorna eller dödens egen representant.

Alltnog, en af målargesällerna som deltog i skolreparationen, hade på ett eller annat sätt förälskat sig i vaktmästarens tjänstflicka. Han var blond och stark och ung och till och med klok, dessutom flitig, pålitlig, skicklig — ett ideal helt enkelt. Och tjänstflickan: vacker, frodig som en äppelblomma, dygdig, huslig, sparsam — ett ideal.

Deras kärlek var osläcklig, och under våren och sommaren blef den allt fastare och obetvingligare, i synnerhet som vaktmästaren hvarje kväll for ut till sin familj på landet, och de två unga hade tillfälle att alla kvällar så länge de ville vara tillsammans i vaktmästarens egen lokal.

I augusti flyttade vaktmästaren jämte familj in till staden, och ynglingen och flickan kunde endast träffas i hemlighet. När familjen lagt sig, brukade hon smyga sig ut, och i den mörka kvällen stod han då alltid och väntade henne.

En gång var det en härlig månskenskväll. De två förälskade möttes igen ute på skolgården. Efter en stunds kuttrande märkte de, att dörren till lidret stod på glänt. Det var ju ypperligt! De smögo sig dit in och ställde sig i en vrå kind mot kind, skakande af osläcklig kärlek.

I sin matta hade benranglet redan somnat, men

ETT BENRANGEL

det vaknade af de främmande stegen. Sedan länge hade ingen annan varit i lidret än doktors hund, den trogna Molla. Den brukade nosa en stund i vrårna och igen springa ut.

Dödmannen lyssnade. — De talade ingenting. De kysstes sakta — och omfamnade hvarandra. Suckar, kyssar. Han hörde allt.

Det var något naivt af dem att komma hit med sina dumheter, dödens närhet borde ju ha skrämt dem. Men de voro kanske blinda i sin kärlek och galna.

— Hvad är det där, hördes gesällen säga.

— Inte vet jag, svarade flickan.

— Det är ju en bra soff!

— Om jag har min gamla tur, tänkte benranglet, komma de att använda mig som schäslong. En ny roll!

Sedan sin vistelse hos preparatorn hade benranglet icke anfallits af nervösa rubbningar. Men nu kändes där så instängdt. Ett tillstånd af obestämd ångest började gnaga i dess bröst.

— Hvad var det jag sade, tänkte dödmannen, hvilket tryck! Hvad han är fasligt tung, jag kan icke andas, jag kväfs, jag kväfs! — —

Gesällen hade satt sig på benranglets bröst och räckte flickan sin hand.

— Nej, Gud förbarme hvilken oförskämdhet —

jag står icke ut med detta — det är det värsta jag varit med om! — Och nu! — Den frodiga pigan sätter sig helt enkelt på benranglets ansikte, så att det hvarken kan andas, tänka eller tala.

— Jag kväfs, Gud i himlen, jag kväfs! — —

Gesällen drar flickan till sig, tar henne i famn.

— — Hvilka helveteskvall!

Kratsch! Bröstkorgen var intryckt och krossad. —

De två älskande märkte icke katastrofen. De kysses, de voro som besatta. Och de snärjde in sig allt värre och värre i kärlekens vilda galenskap — — —

När de sent omsider aflägsnade sig, upprifna, sönderbitna och slappa, märkte de ej ens, att bastmattan dragits bort från benranglets hufvud, och att detta med sina vemodiga ögon såg på dem. —

Dödmannen låg stilla i sin bastmatta. Bröstkorgen var intryckt. Där stod intet att göra. —

Den stjärnbeströdda himlen skådade ner mot benranglet. Där vandrade den hvita månen sin eviga bana.

En känsla af världsalltets oändlighet sänkte sig försonande från det eviga blå öfver jorden.

Benranglet hade velat vända bort sitt öga och gråta. Medan stjärnorna med sina silfvertrådar spunno en krans kring dess hufvud, och medan natten andades sin hugsvalande frid, gick det en känsla

af vemod och kanske själfanklagelse genom dess förkrossade bröst.

— Hvem är väl jag, att jag skulle förhäfva mig! tänkte benranglet.

Det började en själfrannsakan. Och det insåg nu, att alla dess motgångar icke härledde sig af öfvermäktiga fiender, utan af dess egen fåfänga. Det hade betett sig som en universitetsvaktmästare med otillbörliga pretentioner och falsk värdighet. Hvarför hade det ondgjorts öfver så mycket här i världen? Det visste ju, att det dock i den sista stora finalen skulle besegra allt. Benranglet var ju dock den starkare. Att vetenskapen använde det som studieföremål, att konsten missbrukade det, att ungdomen gjorde narr af det, att kärleken ibland vände upp och ned på dess timglas — — allt detta hade det dock slutligen bordt taga med större lugn. Deras bemödanden kunde ju dock förliknas vid flugans, som vill släcka en oljelampa. Och dödens oljelampa är Gud vare lofvad icke försedd med kupa och glas. Akta dig att flyga mot den!

Benranglet beslöt att härefter börja ett nytt lif. Det skulle, så mycket det stod i dess förmåga, aflägga all fåfänga och patos. Stilla och mildt skulle det som en ödmjuk tjänare arbeta i örtagården, tills Herren annorlunda bestämde.

Om en stund kom genom den öppna dörren dok-

torns trogna Molla. Den stannade misstänksamt vid tröskeln och lyssnade. Så nosade den i lidret en stund. Och när den kände igen benranglet, dess gamla rumskamrat, gick den fram och slickade det instörtade bröstet.

Så satte den sig vid tröskeln, sträckte halsen i vädret, upplyftade sitt ansikte mot månen och började ulfva.

Vaktmästarens tjänstflicka vaknade och hörde hundens tjut.

— Hvad skall ske i morgon? tänkte hon.

Men på himlen hviskade stjärnorna sakta något till hvarandra och sågo med sina klara ögon af silfver ner till den mörka jorden.

DEN ANDRA KINDEN.

Vår hjälte i berättelsen — jag bittar leka något namn för honom — led af svår neurosen, som nästan utstämde till paranoja och förföljelserman. Han tänkte sig så mycket, han hade smut i hela världen, som han varit fört valt, ingen skakade honom, ingen var god mot honom och hvad som var värre — han hade aldrig heller tillfälle att vara god mot någon annan.

Och efter mycket bekände i Mysterlösk, Lovers, alla möjliga resor och buddister, blef han den abstrakta sjäfferskaren och fatalisten.

Slutligen trodde han sig äfven hafva funnit den sanna glädjen — den enda glädjen, som icke kan besittas som trides och förtjänsterna med tingen sådana de äro.

Han skulle aldrig mer blifva sorgsen. Hade han halfvärd, så var han stilla och glad, ty halfvärd-

Vår hjälte i berättelsen — jag hittar icke något namn för honom — led af svår neurasteni, som nästan urartade till paranoja och förföljelsemani. Han kände sig så ensam, han hade intet i hela världen, som han varit fäst vid, ingen älskade honom, ingen var god mot honom och hvad som var värre — han hade aldrig heller tillfälle att vara god mot någon annan.

Och efter mycket bökande i Maeterlinck, Laotse, alla möjliga teosofier och buddhister, blef han den absoluta själförnekaren och fatalisten.

Slutligen trodde han sig äfven hafva funnit den sanna glädjen — den enda glädje, som icke kan beröfvas oss: friden och förnöjsamheten med tingen sådana de äro.

Han skulle aldrig mer blifva sorgsen. Hade han hufvudvärk, så var han stilla och glad, ty hufvud-

DEN ANDRA KINDEN

värken påminde honom om att han icke hade tandvärk, magvärk, örvärk. Och fick han någongång alla dessa sjukdomar samtidigt — han var svag till sin fysik — blef han enbart glad, stilla och fridsamt förnöjd, ty de påminde honom om Guds godhet, om att han icke hade lungshot, kräfta, cerebrospinal meningitis.

Han bjöd ständigt till att äfven praktiskt i sitt lif genomföra principer af denna art.

En sömnlös natt gick han att vandra i staden och hamnade efter långa promenader i Sörnäs. Där fanns gator, som han aldrig hört talas om; det var som att gå i en främmande stad.

Men äfven främmande faror hade han att räkna med, och i ett gathörn blev han plötsligt gripen i kragen af en röfvare. Denne tog ifrån honom hans plånbok och började springa. Instinktivt satte vår hjälte efter honom.

Det hela observerades af en poliskonstapel, som fångade in bofven. Vår hjälte stannade, men blef genast också han fasttagen af polisen. På gatan improviserades ett preliminärt förhör. Hvad var det de sprungo för?

Nu vaknade vår hjältes buddhism, och han svarade fort, förrän röfvaren skulle hinna afslöja sig, att de voro goda vänner och endast sprungit på skämt. Det var rena sanningen, ty han å sin sida

var icke det ringaste ond på rövaren. Denne åter blef något förbluffad, men protesterade ingalunda mot herremännens relation, och så aflägsnade sig polisen.

Rövaren började gå med raska steg, filosofendrömmaren efter. När rövaren hörde honom komma närmare, vände han sig plötsligt om för att slå till honom — polisen hade redan vikit om ett hörn — men drömmaren gjorde en nervös gest och sade något irriterad, att rövaren icke skulle göra sig löjlig. Att börja slåss! Var han galen? Och hvarför alla dessa sörnäseffekter? Drömmaren sade sig ha kommit blott för att i så skonsamma ordalag som möjligt underrätta om att plånboken var tom.

Rövaren visste icke ut och in. Skulle han bli ond? Skulle han — — ja hvad skulle han? Och förrän han kommit till något resultat i sina tankar, fortsatte drömmaren, harmsen öfver hans kortsynthet:

— Där ser ni nu själf! Ni ville börja slåss och bete er ostentativt, och hvarför? Tror ni jag har pengar?

— Nej, svarade rövaren. På grund af drömmarens beteende hade han kommit till den fasta öfvertygelsen, att han hade att göra med en utfattig människa.

— Ni är naiv, sade drömmaren mildt, och fort-

satte sedan något mera exalteradt: Jag *har* pengar, jag *har* pengar, galna barn! —

Förrän röfvaren hunnit samla sig, lade drömmaren sin hand på hans axel och frågade, om han icke var mycket olycklig.

— Olycklig? Tjah, och hvarför trodde herrn det då?

Drömmaren utlade för honom, att så gott som alla röfvere äro mer eller mindre olyckliga. För det första ha de ett mycket besvärligt göra — de flesta få sina nerver förstörda — och för det andra bli de nästan allesamman så att säga offer för sitt yrke. Icke så att de i sin tur skulle bli rövade, men ungefär som en värdshusvärd går under genom det myckna vakandet, eller en diktare hungrar ihjäl för att han med allt våld vill dikta. Och förtjänsten är ju löjligt liten för röfvere, åtminstone i Helsingfors. De äro ett slags beklagansvärda idealister, som gå under för en idé, de tänka icke på det praktiska lifvet, och därför ha de mycket sällan någon framtid att tala om. De ha mycket gemensamt med konstnären, filosofen och religionsgrundaren.

— Och ändå ids ni vara rövare!

— Rövare — egentligen är jag icke rövare, utan hyrkusk.

— Men i alla fall olycklig och beklagansvärd.

Något af vemod glimtade i banditens ögon. Nu klack det till i drömmarens samvete. Han var ju

den absoluta fatalisten. Hvem var han, att han skulle ingripa i människors öden? Nu hade han enbart skadat banditen genom att göra honom medvetet olycklig. Det måste repareras, och så gick han hastigt öfver till den ekonomiska frågan.

— Från ett till annat — ni behöfde pengar?

— Ja — jo — egentligen icke.

— Men jag trodde mig kunna sluta mig till det på grund af ert — ert nervösa uppträdande, när ni först såg mig. Kan jag icke göra något för er? Säkert behöfver ni något?

— Nej. Och så gäspade rövaren. Han var helt enkelt trött och ville gå hem utan vidare ceremonier, utan någon desto bättre afrundning på samtalet.

Då tog drömmaren honom i armen. Han kände medömkan med denna tydliga hjärtegod men opraktiska människa.

— Hvarför är ni så viktig? sade han. Om jag nu verkligen, käre vän, vill hjälpa er — mycket kan jag ju ej ge — men då jag nu vill stå till tjänst, så tag åtminstone det lilla jag erbjuder.

Så tog han fram tio mark ur sin portmonnä och gaf åt karlen.

Denne behöfde icke dessa pengar nödvändigt; han hade hemma ett varmt rum, han hade mat, kläder — men när han såg drömmarens trohjärtade ögon, kunde han icke låta bli att tycka synd om

honom. Han knyckte på axlarna och tog tian. Han glömde att tacka — undra på det! — och så skildes de två från hvarandra med en nickning.

Men såsnart rövaren var ensam, kände han sig något tillplattad och uttråkad. Han började tycka, att det varit en fullkomligt onödig sentimentalitet att taga emot den galna och efterhängsna människans pengar. Hvem är jag, tänkte banditen, kan jag icke själf förvärfva mig min utkomst? Och småningom retade han upp sig allt mer.

[Han vände om och följde med hastiga steg efter drömmaren. Han tog fast honom. Hans gamla rövvarstolthet hade vaknat, och med ett bryskt: Här är pengarna! — tvang han den perturberade drömmaren att taga allt tillbaka.

Denne ville säga något, men tystades ned af banditens blixtrande sörnäsögon.

De skildes åt som ovänner och gingo hvar åt sitt håll i nattens mörker. —

När drömmaren kom hem, kunde han icke sofva. Han kände sig så ensam, han hade intet i hela världen, som han varit fäst vid, ingen älskade honom, ingen var god mot honom, och vad som var än värre — han hade heller aldrig tillfälle att vara god mot någon annan. —

I Sörnäs låg rövaren och snarkade som ett godt barn.

FLYKTEN.

Änne en vår, och jag mäter lifstiden.
— Eller om jag leve gör det, så tar jag lifvet
af mig. Och då jag med säkerhet vet,
att inga andra utvägar finnes, så är det med en viss
häfven jag emottar den närmaste framtiden. — Så
lunda ungefär tänkte Erik Stenbo, där han satt och
smekte sin cigarrett i det slottliga häfvet af sitt ung-
karlskap.

Det var som i början af maj, men solen, som ännu
från en klarhet-himnel, var så varm, att sudn på
taket började smälta och droppa ner mot flustertäl-
tarna. Det egendomliga ljudet som uppkommer
då, påminner en om vårens smälkande. Det var
dessa ljud, som oroade den nervöse Stenbo. För
sällan fick man ett godt intellikt af våren en för-
kännelse. Och ett iqvärdigt den är oändligt, om man
änna är ung.

Bland när solen tillkade in i Stenbos rum, för-
skatte leva med blomman vid fönstret och bland i

— Ännu en vår, och jag mister förståndet. Eller om jag icke gör det, så tar jag lifvet af mig. Och då jag med säkerhet vet, att inga andra utvägar finnas, så är det med en viss bäfvan jag emotser den närmaste framtiden. — Sålunda ungefär tänkte Erik Stenbro, där han satt och rökte sin cigarrett i det »intima hörnet» af sitt ungarlshem.

Det var ännu i början af mars, men solen, som sken från en klarblå himmel, var så varm, att snön på taket började smälta och droppa ner mot fönsterplåtarna. Det egendomliga ljudet som uppkommer däraf, påminner en om vårens annalkande. Det var detta ljud, som oroade den nervöse Stenbro. För människor med ett godt intellekt är våren en förbannelse. Och att ignorera den är omöjligt, om man ännu är ung.

Ibland när solen blickade in i Stenbros rum, försökte leka med blommorna vid fönstret och ibland i

FLYKTEN

sin vårliga naivitet till och med kittlade honom i ansiktet, blef han enbart vemodig, ja ofta till och med ond. Han fällde ned rullgardinen. Men det där droppandet af smältande snö mot fönsterplåtarna trängde dock igenom med sin musik, och där hjälpte hvarken ondska eller rullgardiner.

Gick han ut att spatsera för att möjligen förströ sig, blef resultatet icke det han afsett. Solen sken från en klarblå himmel, gatorna voro fulla af unga och glada människor — underligt hvad man dessutom blir sinnlig om våren — när man ser unga kvinnor, formligen vrider det sig i kroppen på en — alltnog, Stenbro blev endast nervösare af allt detta. Han påminde sig en novell, som han skrivit under något af sina första studentår, där han tyckte sig ha träffat hufvudet på spiken med att säga, att våren var la haute saison för dåliga poeter, soldater, pigor och själfmördare. Och i viss mån hade han väl haft rätt, ty våren är ett starkt reaktionsmedel, och om man icke får omsätta de af våren uppväckta krafterna i poesi eller sexualitet, stanna de inom en själf, bli en öfvermäktiga och föra det hela till en katastrof. Då Stenbro af princip hvarken skref dikter eller annat, och då han tyvärr icke heller var någon soldat, måste han teoretiskt räkna sig till den sistnämnda gruppen.

Inom honom blef det som ett kväfvande tryck af

känslor och tankar, som han försökte ignorera. Men han visste mycket bra att det var en fåfång kamp. — Det kritiska var nämligen att Stenbro ännu var ung, endast 26 år gammal — men detta så att säga blott till fysiken. Andligen taget var han redan åldrig och maskstungen.

Ännu en vår, nej det skulle han icke mera orka med.

På kvällarna ville sömnen icke infinna sig. Först emot morgonen brukade han slumra in i en lätt och orolig sömn.

Erik Stenbro vaknade en dag af att solen sken honom i ansiktet. Han hade glömt att draga ned rullgardinen. En intensiv, oangenäm känsla, som han icke närmare kunde definjera, tyngde och tryckte ned honom. Det var som en unken atmosfär hade omgett honom, och han kände sig ytterligt illa till mods.

Nej, så här skulle det icke få fortsättas, icke på något villkor. Ingen kunde hindra honom att äta veronal. Han kom att tänka på, huru han skulle se ut som lik. Naken skulle han ligga i vattnet, och solen skulle skina på hans blåa kropp.

Nej, hvarför skulle han vara naken, i sjön kan man ju kasta sig alldeles lika väl klädd i bonjour. För öfrigt skulle han ju döda sig med veronal. Men hvärför fick han det där att vara naken i sjön, i en flod, och i solskenet?

Nu kom han ihåg en obehaglig dröm han haft om natten. Det var den, som i undermedvetandet oroat honom och spridt en tryckande stämning i rummet. Någonting unket, hemlighetsfullt — kanske något brott.

Han kom ihåg den mycket orediga, inkonsekventa och sjukliga drömmen han haft. Han tyckte sig vandra ute i skogen. Det var solsken och öfverallt blommade det, men han var rolös och utan frid och kände sig så tung och omöjlig. Undra på det — han tyckte sig vara af metall, eller också hade han en tung metallkista på ryggen. — En flodstrand. Solen sken intensivt, men det var icke blomdoft han inandades, utan luften var sumpig, unken, och det var som om något legat i sjögräset och ruttnat. Och det stank i solvärmens så att hjärtat ville krympa. Erik fick en ångest öfver sig och samvetet bultade. Han stod vid stranden, och med ens tyckte han sig i solskenet se sitt eget lik, blåsvullet och naket ligande i vassen, till hälften under vattnet och snärjt i slemmiga sjöväxter. En omänsklig avsky grep honom. Och tänk, om han skulle bli upptäckt? Det var han, som var mördaren, och ingen annan. Och han som trott, att liket aldrig skulle visa sig! När våren igen hade brutit isarna, och solen sken varm, flöt liket upp och vaggades till stranden af vågorna. Det var den olyckliga unga Stenbro — det var liket af hans käfvda ungdom.

På inga villkor skulle det få bli liggande här. Det skulle komma människor, och så skulle de få se liket och kanske till på köpet ännu anklaga Stenbro. Här måste något göras. Han tog liket i sina armar och gömde det inne i sig själf — i detta järnhvalf, som han tyckte sig vara, eller som han gick och bar på. Det var ett litet kallt rum med stålgrå tomma väggar. Dit kastade han liket sådant det var. Och genast dörren fast. Det var en präktig dörr, som liknade dörren till ett kassahvalf och slöt alldeles förträffligt. Och nyckeln, en liten modern nyckel, satt i låset. Han vred hårdt till regeln och drog en lättnadens suck. Han såg ännu omkring sig för att öfvertyga sig om att icke någon sett det, att icke några ögon från busksnåren eller andra sidan af stranden uppsnappat det hela. Med skyndsamma steg lämnade han stranden och var snart ute på en grön äng.

Men det var som om lukten från liket icke velat lämna honom. Han tröstade sig med att det kanske var inbillning.

Med ens tyckte han sig se gnistrande och onda ögon glimta fram bak några videbuskar vid dikeskanten. Det var människor. Skulle de trots allt hafva sett hans förehafvande? Och nu förföljde de honom kanske. Snart var han på en landsväg. Där var mycket människor, som alla sågo föraktfullt på honom och viskade onda saker om honom till hvar-

andra. Han försökte fly, men hvart han än kom — människor, människor, som rynkade på näsan, liksom hade de känt liklukten och velat visa honom, att de visste allt. — Nu började han känna det tungt att gå, att komma vidare — hela hans kropp vara av stål, och dessutom hade han ett tungt lik att bära. Det var ju förskräckligt, olidligt. Han började springa. Men öfverallt fanns människor — öfverallt dessa elaka menande blickar. Han sökte springa än fortare, men han kom ingen hvart — kistan tyngde som bly, lemmarna voro stelade, och slutligen brast alltihop. — Och som det vanligen är med sådana drömmar, kom uppvaknandet som en befrielse.

Sedan hade han somnat igen, och på morgonen hade han icke alls kommit ihåg drömmen, om icke han sett det ljumma solskenet.

Erik steg upp ur sängen och började syssla med sin morgontoalet. Den bjöd icke heller på någon omväxling, på något som i större grad hade gjort lifvet värdt att lefva. I sin pyjama rakade och tvätade han sig som alltid förut — vattnet verkade dessutom något unket — så tänderna, hårborstningen — herregud allt detta som tusen gånger förut — manicuren — rena linnekläder — detta dock alltid en liten vällustkälla — men, som sagt, icke nog till att fylla ett lif.

I april kommo bofinkar och andra små fåglar, och när svalorna kommo i maj, skyndade Erik Stenbro sig till resebyrån och köpte sig en biljett till Berlin.

Resor äro ett härligt tidsfördrif. Först måste man köpa sig kläder och nödvändighetsartiklar. Sedan kommer själfva resan med ångbåtar, tåg, människor, bärare, tulltjänstemän, sofakupéer, främmande landskap och städer. —

Erik Stenbro distraherades af allt detta i en mycket angenäm grad. Men när han anlände till Berlin, likasom vaknade han plötsligt. Det var ju allt ganska gammalt, han hade ju vräkt sig i Berlin något år förut och kände där hvarje gatsten. Han greps redan på stationen af vämjelse öfver att han eventuellt måste genomgå hela Berlin, med allt hvad därtill hörer, ännu en gång. Han fattade ett hastigt beslut, köpte biljett till Wien och satte sig på dagexpressen, som skulle föra honom dit. —

I Wien hade han varit förut blott en vecka och visste, att där säkert skulle finnas mycken förströelse för honom. Han skulle bo på ett café. Det kan man nämligen utmärkt väl göra i Wien. Man sofver visserligen på ett hotell, men vistas hela dagen på ett café — äter, läser tidningar, tar emot sina bekanta, skrifver bref, telefonerar, formerar bekantskaper, grälar, skrifver romaner. Och den angenäma caféröken och dammet i lokalen svepa

in hela ens lif i grått. Där finnes hvarken svart eller hvitt. Och skiner solen och våren in genom fönstret, skyndar sig genast en vaktmästare att draga för gardinen.

Dessutom skulle Stenbro finna den gråa färgen äfven i de förnäma bekantskaper han hade i Wien. Det finnes ingenting angenämare än en elegant mottagning. Man ser endast det gråa. Man är välklädd, man är vänlig, artig, väl manicurerad, konverserar om ämnen, som aldrig kunde förmå en att falla ur jämvikten. Man ser ingenting af verklighet, hvarje leende är konstladt, hvarje samtal är till blott för det angenäma sorlets skull. Alla äro till det yttre älskvärda, sympatiska, diskreta, välmenande. Och då de till följd af sin goda éducation och höga kultur vanligen icke bestå sig med något inre, så äro de alltså helt och hållet, genomgående, oförfalskadt älskvärda, sympatiska och allt det där.

Men det olycksaliga med Erik Stenbro var, att han ibland syndade emot sin egen erfarenhet. I stället för att då vara grå, kunde han icke alltid bibehålla det därtill erforderliga lugnet. Han var en illa balanserad karaktär, och bäst det var befann han sig åter i kamp. Naturligtvis aldrig med någon eller något annat än sig själf, men det var dock mer än nog till att rubba jämvikten. Han hade aldrig

definitivt kunnat göra sig af med sin ungdom, sin största förbannelse. Oaktadt han öfverbevisat den, afskedat den, ja strypt den, fanns det dock alltid något kvar af den. Lifslevvande var hans ungdom ej heller. Det var väl just däri, som den största svårigheten bestod. Den var död, men den fanns ändå.

Ja vid Gud — drömmen hade rätt — han bar på ett lik i sitt inre. Och ju längre det led, desto tydligare framstod det för Stenbro, att så här skulle det icke kunna fortsätta. Ja, han ville till och med påskynda ett afgörande — en kamp på lif och död. Han skulle någon gång när natten var mycket, mycket mörk vandra ut i en ödemark och där, utan andra vittnen än sig själf och stjärnorna, öppna det tunga järnhvalf han bar på. Och där — där ute i ensamheten skulle den sista kampen stå. —

Erik Stenbro anlände på kvällen till Wien. Staden behagade honom särdeles. Han tog in på ett godt hotell och gick sedan genast till ett café. Det var verkligen grått i grått, och han trodde sig vara åtminstone för en längre tid framåt säker för alla inre revolter. Från caféet gick han till en varieté. Huru skönt att vara fullkomligt oberörd! Och från detta tingeltangel till ett annat, något sämre, och slutligen klockan half sex på morgonen hamnade han i ett litet, ganska ruskigt café, som hette Ar-

tisten-Café. I tyskan användes ordet artist endast för konstnärer af sämre rang, nämligen för cirkus- och varieté-artister. Och caféet i fråga tycktes frekventeras endast af sådana personer. Trötta efter kvällens och nattens uppträdande kommo de allvarsamma och hvardagliga dit, för att dricka ett glas absinth eller en kopp kaffe, förrän de gingo att sofva. —

Kyparen serverade vårdslöst och sömnigt. Stenbro såg sig omkring och iakttog de underliga människorna. Den lilla älskliga mörkögda ryska dansösen från Reklame-varietén, som bedårat alla, satt nu med någon tvetydig apache eller impressario och drack konjak. Hon var alldeles grå i ansiktet, och ur ögonen lyste en elak hvardaglighet. Den förnäma kokotten från logen satt tillbakalutad i en stol vid bordet midtemot. Hvar voro nu alla dessa damers grefvar och baroner? De voro borta. Pengarna voro i fickan, och baronernas platser voro intagna af soudenören- impressarion- ungdomsvännen- brodern.

Kyparen var grå i ansiktet. Han stod apatisk i ett hörn och stirrade med sina slemmiga ögon på kassörskan. Stenbro fick en oemotståndlig lust att störta sig öfver kyparen, binda fast honom vid ett bord och pumpa i honom med en velocipedpump frisk luft och barrdoft.

Dock, Stenbro besinnade sig. Han hade icke velat pumpa barrdoft och blå himmel i kyparen. Det var just bra som det var. Det låg en hugsvalande vällust i allt detta — detta gråa, gråa. För öfrigt vore det farligt att rubba sakernas gång. En cafémanniska från en storstad skall man vara försiktig med. Om man med ens skulle taga en sådan och föra honom exempelvis till Schwarzwald, Semmering eller Punkaharju, så kunde det gå som med djupvattensfisken, när man lyfter den över vattenytan. Ögonen skulle prässas ur sina hålor, tarmarna skulle tränga ut genom munnen och hela exemplaret spricka.

En kärra rullade fram till caféet, och en pojke bar in några mjölkkärl. När han slog upp dörren, kom det en frisk fläkt af morgonluften med honom. Men det var som om denna fläkt burit med sig mera än blott morgonluft. Det var liksom en underbar arom af vår och grönt gräs — — lugna betesmarker, ladugård, blånande snö från skogarna på bergen. En fläkt från en annan värld bröt sig genom caféets gråa rök och konjaksstank. Erik Stenbro trufdes icke mera så bra — han blef något irriterad. Han betalade och gick. —

Blånande snö på bergen! — Dalar med grönt gräs! — Det döda fostret, liket af sin ungdom, som Stenbro bar på, tycktes liksom vända sig inom honom.

Erik märkte att det lugn han då och då trodde sig finna, aldrig kunde bli definitivt, så länge han icke gjort upp räkningen med sig själf, så länge han icke kämpat ut kampen med det han bar inom sig. — Ack du gode Gud — hade han kunnat få tillbaka sin ungdom sådan den gick och stod, så hade han ju varit en lycklig människa. Men ungdomens hjärta är dårskap och ungdomens arm är omedvetenhet, och detta allt hade gnagats bort från den som var i Eriks inre. Det kunde tydligen aldrig mera ersättas. Det kunde ej fås för guld och ej för tårar. Och därför låg det ett lik i Stenbros inre, och det måste bort, ty eljes skulle han förgiftas af det.

Erik åkte till hotellet, betalade räkningen och packade in sina saker. Han for till järnvägsstationen. Först där slog han upp tidtabellerna på måfå och fann att inom några minuter ett expresståg till Lemberg skulle afgå. Alltså till Lemberg! Därifrån till Ukraina, Ungern, kanske Rumänien. Någonstades långt bort. Han steg in i en vagong, på hvilken det stod det något exotiska Zakopane. Det låg helt säkert någonstades i Ungern. Stenbro mindes, hurusom han i böcker sett bilder af vida, vida fält, som kallades puster — här och där något träsk, en betande hjord, en herde. Dit skulle han begifva sig.

Efter att ungefär en dag hafva rest med express-tåget, anlände Stenbro till Zakopane. Och när han på ett hotell tog närmare reda på hvar han egentligen befann sig, fick han veta att Zakopane är en förnäm polsk badort, någon timmes resa från Krakau, och där alla förnämna polacker såväl från Galizien som från kungariket samlades till sommaren.

Följande morgon gick Stenbro ut att spatsera. Zakopane ligger i Karpaterna och är omgifvet af höga vackra berg af mycket vild natur. Stenbro blef varse en automobil. Chauffören kunde tala tyska, och Stenbro frågade, om det går någon väg längre in bland de höga bergen. — Ja visst. Man kunde fara med automobil ända till Morskiego Oko, en öde sjö midt uppe i Karpaterna, i Tatra. — Och huru kom man vidare därifrån? — Därifrån fanns det intet vidare alls. Där mötte så svåra berg, att där funnos inga vägar.

Stenbro for med automobilen, och de tycktes efter en tids körande komma in i allt dystrare landskap. Vegetationen blef kargare, och om några timmar voro de vid Morskiego Oko.

Där var ett litet värdshus, och Stenbro åt en lätt frukost. Från verandan lät han sina blickar glida ut mot den lilla sjön. Allt var som dött. Inga näckrosor, ingen säf. Inga skrikande sjöfåglar seglade öfver det tigande svarta vattnet. Några

FLYKTEN

små buskar var det enda som växte där — eljes allt blott vatten och sten. —

Han frågade ännu för säkerhets skull kyparen hvart vägen gick vidare, men kyparen sade detsamma som chauffören: det finnes icke något vidare. Ändtligen! tänkte Stenbro. — Endast en väg alltså, den som går tillbaka till Zakopane och låt vara, som alla vägar, till Rom. Men skulle han gå åt rakt motsatt håll, så skulle han hvarken komma till Rom eller — ja han skulle komma ingenstans.

Han åt hastigt, betalade kyparen och började strax gå emot sjöstranden. Vägen ledde åt rakt motsatt håll, men Erik vandrade längs sjöstranden. Så kom han småningom ned i en dalsänka mellan två gigantiska berg. Han gick vidare och vidare. Ensam var han och såg sig icke tillbaka. Han vandrade den mödosamma terrängen i många timmar. Det bar uppåt och uppåt beständigt. Och när kvällen började randas, befann han sig någonstädes långt borta, ja egentligen ingenstädes alls, ty dessa trakter funnos praktiskt taget icke till. Man såg för öfrigt äfven af det vidunderliga sagolika landskapet, att verkligheten redan stannat bakom den vandrande.

Från en hög klippa rann det en bäck, och vid den satte sig Stenbro att hvila. Landskapets överklighet trängde sig på honom. Icke en blomma, icke

en buske — sten, sten och sten. Natten tände sina stjärnor, och bäcken sorlade sakta. Det mörknade, och konturerna af de omätliga bergen sträckte sig mot himlen. Detta hörde redan till det metafysiska — till det som står utom den sinnliga tillvaron. Inte en lefvande cell — för att då icke alls tala om människor, blommor, kött och blod, skratt eller gråt. Här fanns intet. Ingen kamp, ingen strid — blott himlens eviga stjärnor och de orubbliga bergen. Det var världens ände, det var bortom lifvet, bortom föreställningarna om Hades och himmel.

Och kampen — —

Den skulle kämpas mellan å ena sidan resignationen och å den andra lifvets halfhet; mannen som icke vill lefva skulle kämpa mot ungdomen utan hjärta och arm. Och stjärnorna skulle naturligtvis intressera sig för detta skådespel, och bäcken skulle rodna af ifver, och bergen skulle buga sig för segraren.

Med en förkrossande känsla märkte Erik det okloka, det barnsliga och dumma i att släpa med hit sina oafgjorda gnabbigheter. Här kunde ingen kamp ifrågakomma. Hvad var väl ungdom, seger, resignation och tårar — förtviflan, lifsleda, rädsla och allt annat sådant i denna omramning? Nej, det fordrades en annan miljö till denna kamp. Med en suck reste sig Stenbro och gick vidare.

FLYKTEN

Ibland hvilade han sig, ty han var ovan vid sådana strapatser som en djärf bergstur.

När morgonen grydde, satte han sig trött på en sten. Solens första strålar skeno emot honom och förgyllde bergen. Nu såg han på afstånd något som lyste grönt. Det var en betesmark. Han hade alltså hunnit till södra slutningen af Karpaterna på ungerska sidan.

På afstånd kunde han höra tonerna af en herdepipa. — Så överkligt, så sagolikt! När har man annat än i dikter hört herdepipor? Och nu hörde Erik själf, huru här i soluppgången en herde blåste en underbar melodi. Och tonen, klangen ljöd så bekant, som en ton från barndomens dagar.

Förklaringen låg nära till hands. Befolkningen söder om Tatra är slovakisk, och kringresande slovakar, »ungrare» eller »zigenare» bruka mångla också i Finland med slovakiska träpipor, som de flesta barn känna till.

Nu hade Stenbro framför sig solsken, en grön äng; och herdar hörde han spela flöjt. Han skrattade högt.

Skulle det verkligen vara möjligt! Han fick nya krafter och kände sig som en ung pojke. Och kampen, kampen — ja det såg ut, som om den kanske icke alls skulle behöfva kämpas. Redan det att han hals öfver hufvud flytt från Wien, ja ända från Hel-

singfors, och nu befann sig midt i vildmarken, bevisade ju att han var en dåre. Omedvetenhet hade han kanske dock till husbehof. Huru vore det, om han gläntade på dörren till sitt järnhalf, satte hjärta och arm tillbaka på det stackars kadavret därinne? Kanske det skulle börja lefva — icke som ett lik lefver, utan som en vind från det salta hafvet! Öfverretad och nervös som han var, började han med ens tro, att han kanske dock ännu kunde vara ung! — Jag skall höja dårskapen till min religion och kasta mig i de vansinnigaste hvirflar! Hit kom jag för att vräka ut liket af min ungdom — och ack, den lefver kanske ännu, den lefver — ja, den lefver! Jag skall springa till herdarna, bullra med dem, be att få vara tillsammans med dem, jag skall — om också blott för en liten tid — lefva med dem, klä mig i deras kläder, blåsa flöjt för solen och för mina får, sofva bland bergen. — — —

Och Erik skyndade på sina steg. Snart såg han en grupp unga karlar sitta vid en sluttning och två flickor stå skrattande bredvid dem. De buro sina exotiska slovakiska kostymer. De varnade Erik, stego upp och sågo något förvånade ut. Han gick fram till dem med utsträckta armar, hälsade på flickorna och räckte handen åt männen. Nu var det blott något pinsamt, att han icke kunde göra sig förstådd. Erik rådbråkade något ryska, men de

förstodo icke hvad han ville. Han försökte på tyska, men det hade han icke bordt göra. Han märkte, huru männen sågo menande på hvarandra.

Stenbro försökte vara glädlig, smekte ett får, gjorde tecken åt herdarna, att han skulle stanna hos dem och lefva med dem, men det gladdo dem icke särdeles. Tvärtom märkte han på dem, att det icke var nog med att de icke hyllade honom, utan att de rentaf förhöllo sig fientliga.

Stenbro blef mycket betryckt till sinnes, ställde sig något afsides från dem och afvaktade fortsättningen. Den äldsta af karlarna kom snart fram till honom och antydde på ett pockande sätt, att han ville ha pengar. —

Det var en oväntad utgång på den ungdomsorgie Erik hade tänkt sig. Han tog sin plånbok och gaf tio kronen. Mannen gjorde en missnöjd min och pockade på mera. — Ja så är det, tänkte Erik. Man tror alltid att andra äro rikare än man själf. Här trodde jag att dessa herdars ungdom och oskuld skulle vara så ren och omätlig, att den till och med skulle kunna väcka liket i mitt bröst till lifslevvande lif. Men kanske det för öfrigt äfven är så — kanske de blott icke vilja gifva mig sin ungdoms väckande kraft, och den kan jag ej taga med våld af dem, hvilket de tyckas kunna göra med mina pengar. Ack — de känna helt säkert med sig, att jag ej hör till

dem, att jag är en mördare, att jag gömmer på ett lik.

Missmodig gaf han mannen ännu tio kronen. I stället för att gå bort pockade denna på ännu mera, och när Stenbro icke ville gifva — han hade kvar blott två ovelade hundrakronensedlar och ett resekreditiv — närmade sig de andra karlarna, antyde med tecken, att han skulle visa innehållet af sin plånbok. Och när Stenbro icke låtsades förstå deras afsikt, blefvo de helt enkelt aggressiva. Han kom ihåg de berättelser han hört om hur råa slovakerna äro, och huru en herde icke sköter ensamt sin herdesyssla med tyåtföljande flöjtblåsning, utan huru alla herdar dessutom äro smugglare och helt enkelt alldeles vanliga briganter.

Äfventyret med slovakerna slutade på ett för Stenbro särdeles ledsamt sätt. Han blef icke allenast rånad på allt hvad han hade, utan dessutom pinad och genompryglad af dem tills han förlorade medvetandet. Så hade han blifvit upphittad af några turister och af dem förd till en ungersk by. —

Nu var Erik så apatisk, så tillintetgjord och förkrossad, att han icke ens brydde sig om att tala. Han svarade icke på några frågor och förhöll sig fullkomligt passiv. Då turisterna tillkallade polis och gendarmeri, förblef han lika passiv. Allt var honom numera likgiltigt. De kunde göra med honom

hvad de ville. Genom att tala blefve situationen i ingen händelse bättre. Han hade talat så mycket i sitt lif, och någon förbättring af hans existens hade därigenom aldrig åstadkommits. Han teg intensivt.

Poliserna, hvilka fått af turisterna några af Stenbros papper, dem röfvarna kastat bort, fingo klart för sig endast två ting. Det ena var att han var från Wien, det andra att han var galen, eftersom han icke kunde tala, ock eftersom han gått ensam ut till röfvare och mördare. —

Stenbro sändes med en uppsyningsman till Wien. På en polisstation, dit han först transporterades, upprepade han samma tillvägagående. Nu hade detta tigande hos honom redan blifvit så invant, att han också själf började tro att han var galen. Hvarför icke tala! Men å andra sidan hvarför tala! Och det intensiva tigandet likasom suggererade honom ytterligare till halstarrighet. Eller kanske han hade fått en sådan såväl yttre som inre chock af uppträdet med slovakerna, att han verkligen mist talförmågan, fastän han själf hade en illusorisk föreställning om att han skulle kunnat tala, om han velat. —

Erik fördes vidare från polisstationen. Det var ungefär vid femtiden på morgonen. Han fördes till en stor komplex af byggnader, och på den dörr,

där han fördes in, stod Psychiatrische Observationsanstalt.

Man tog från honom hans kläder och gaf honom sjukhusets »uniform». Därpå affördes han till en stor sjukhussal af den vanliga typen med sängar längs oljemålade väggar. Här anvisades honom en bädd, och han lade sig på den halfklädd.

Erik orkade icke reflektera öfver sitt öde. I hans öron ringde blott ständigt ett rim ur Onervas dikter, som oupphörligt återkom:

Nyt on hullun hyvä olla,
hiljainen ja tyyni,
nyt ei paina pahuus muiden,
eikä omat syyni.

Han ville nu låta det gå som det gick. Alltid, när han hade tänkt och beslutat något i sitt lif, hade det gått mer eller mindre på tok. Nu skulle han icke mer ingripa.

Förutom två män, som tydligen voro väktare, fanns det i denna sal femton à tjugu patienter. Några voro redan uppstigna, sutto på sina sängar och pratade. Andra lågo ännu. Äfven fanns det sådana, som höllos i nätsängar. De voro tydligen farligare. Några sågo alldeles kloka ut, andra åter lallade osammanhängande för sig själf. Om det var tradition på stället, eller om det berodde på något slags finkänslighet visste Erik icke, men

FLYKTEN

ingen kom till honom, utan han fick vara helt och hållet i fred.

Nyt on hullun hyvä olla,
hiljainen ja tyyni —

En af vakterna kom och sade Stenbro, att han skulle gå och tvätta sig, att han skulle göra i ordning sin säng och sedan hålla sig i korridoren, så länge rummen städades.

Klockan åtta blef det rond. Alla skulle vara vid sina sängar, och några unga läkare kommo in. De hade tydligen sina särskilda patienter hvar och en, och de nykomna delades. Stenbro fick en ung läkare, som såg ut att höra till den vanliga »intelligenta» medicinartypen. Icke heller honom svarade Stenbro på hans frågor. Han undersökte Erik på det noggrannaste, knackade honom med en perkussionshammare på knäna, förde en elektrisk ficklampa till hans ögon, för att se om pupillerna reagerade. Så bad han honom säga »Dritte reitende Gardesartilleriebrigade». Men då Stenbro icke hade något att säga till någon alls, hade han icke heller orsak att för läkaren upprepa hans dritte reitende.

Den unga doktorn tillkallade en af sina kamrater, och efter någon tvekan skrefvo de i sjukrapporten *Dementia praecox*. Någonting måste där ju stå, när professorn skulle komma. Och *dementia prae-*

cox är en härlig sjukdom för alla begynnande dårhusläkare.

Man skall icke tro att allt som sker i ett dårhus, faller utom ramen för det levande lifvet. Tvärtom. I all synnerhet i en psykiatrisk observationsanstalt förekommer mångt och mycket, som skulle tyda på att den är en brännpunkt af världsmeningen. Det finnes nämligen i världsalltet tyvärr en oförtydbar tendens till något, som man kunde kalla utveckling, och i fall denna tendens så att säga klädes naken, leder den till det abnormala. Den leder till det som går utöfver sig själf, utöfver det, som icke utvecklar eller förändrar sig, d. v. s. den för oss bortom det normala. En konstnär, en vetenskapsman är därför redan på gränsen, men de blifva icke inspärrade, ty för konsten och vetenskapen, ehuru abnormiteter, har dock — till synes åtminstone — inrymts en liten plats i lifvet. Men i dårhuset finner man alla andra superlativer. Den tystlåtne går fri, den som ej alls vill tala spärras in, — den som tror mycket om sig själf går fri, men den som tror att han är en kejsare eller Kristus spärras in, — den som ibland misstager sig går fri, men den hvars hela lif är ett enda misstag, han spärras in. —

Under läkarronden fick Stenbro en viss inblick i sina kollegers lidande. Patienterna kunde ungefärligen delas i fyra kategorier: maniaker, paralytiker,

excedenter och själfmördare. Men det var icke lätt att draga gränsen. En skräddarlärling hade kastat sig i Donau för att han fick en örfil af sin mästare och principal. — Var örfilen nu orsak nog att taga lifvet af sig, eller led han af något slags själfmordsmani? En annan hade öfverraskat sin moder med en älskare och slog sönder allt som fanns i hemmet, tallrikar, stolar, klockor, kommoder. Var han en excedent?

Snart blefvo patienterna förtroligare mot Stenbro, och oaktadt han icke talade med dem och icke svarade dem, märkte de dock, att han förstod allt. Och då olyckliga människor med allt våld vilja anförtro sig åt någon, kom den ena efter den andra och tömde sitt hjärta för Erik.

En skomakarlärling var förföljd av anarkister och socialdemokrater. På en annans anmärkning om att anarkisterna vanligen förfölja blott monarker och presidenter svarade han, att det nog var så, men att i detta fall — underligt nog — förföljde de honom. Där var intet att göra.

En magister med rödt skägg och glasögon sökte Gud i naturen och blommorna. Han läste botanik och sökte Gud. Tydligen hade han icke haft någon nämnvärd framgång i sitt letande, ty man såg på hans af allvar stelnade ansikte och outgrundligt blåa milda ögon, att han ej skrattat på många år. Naturligtvis var han galen.

Den som mest intresserade Stenbro, var en man på ungefär trettio år. Han hade tidigare studerat kemi och fysik, men sedan gått öfver till filosofi. Han var tydligen en högt bildad man. Han måtte hafva varit ganska länge på anstalten. Hans släktingar hade tydligen icke velat, att han skulle föras till ett verkligt dårhus, och genom protektion och pengar hade det arrangerats så, att han fått ett litet enskildt rum på observationsanstalten, med dörr till den gemensamma korridoren.

Han var en mycket, mycket olycklig man. Olyckan i den mest renodlade form hade gripit honom. Den hade afkastat sig all maskering, såsom dödsfall, penningbrist, olycklig kärlek, katastrofer och motgång. Den hade kommit till honom sådan den gick och stod, naken, utan alla skenorsaker. Kort och godt, han var olycklig, olycklig till det allra yttersta. Och som sagt utan all orsak. Han var rik, hade ett trifsamt hem, alla han älskat lefde ännu, han var begåfvad, vacker, god — men olycklig.

Han hade genomkämpat mänsklighetens alla smärtor. Han låg om natten och talade till stjärnorna, läste Schopenhauer och Haartmann.

När han icke fick ett ord ur Stenbro, men märkte, att han dock alldeles väl förstod allt vad som sades, fann han honom som ett lämpligt objekt för sina förtroenden. Då han ej kunde tala, skulle han helt

säkert icke heller förråda hans hemligheter för någon.

En eftermiddag vandrade de tillsammans fram och tillbaka i korridoren. Den olycklige mannen var så fylld av sina känslor, att han måste anförtro någon allt, allt. Och för detta ändamål inbjöd han Stenbro till sitt rum.

Det var ett enkelt sjukhusrum, en säng, ett bord, två stolar, en lampa och så vidare. Men i ena hörnet af rummet varnade Stenbro något underbart — det såg ut som någon improviserad maskin. En glasburk med litet sand, några rör, en liten stump elektrisk tråd, ett rep som var fästadt vid fönstergallret — fönstren voro nämligen på hela anstalten försedda med galler — och ett dörrhandtag, som var fastbundet vid repet. Den olycklige märkte, att maskinen imponerade på Stenbro. Han såg stolt ut och bad Stenbro sätta sig.

Så började han:

— Ja, ja, min herre — allt skall ni få veta.

Jag har gjort en upptäckt, som saknar sin like i historien.

Som jag hundra gånger redan berättat eder, är jag världens mest olyckliga människa. Här ser ni honom nu — det är jag, det är jag! Och ni minnes väl berättelsen om mitt själfmord, som dock Gud vare lofvad förhindrades. Gud vare lofvad, säger jag!

Men ni förstår naturligtvis icke, hvarför jag säger så. Icke heller begrepo det mina dumma kamrater i klubben. Det var en själfmördarklubb jag tillhörde. När de fingo veta att min betjänt i sista ögonblicket hindrat mig från att ta lifvet af mig, sände de ett kondoleansbref och beklagade min otur. De uttryckte sin särskilda medkänsla, i den förhoppning att det snart skulle lyckas mig — energisk och genial som jag är — att en annan gång med lyckligare resultat sätta min plan i verket. Men som sagt, de visste icke hvem jag är. Och ni, min herre, ni vet det ej heller. Skulle jag lyckats — vad då! Ja, världen skulle rullat vidare, som om ingenting hade händt. Jag skulle handlat som en elak egoist. Världen med all smärta — hör mig — med all, all smärta skulle fortbestått, och endast min ringa person hade varit räddad. — Nej. Så skulle det icke ske, och jag tackar min betjänt. Jag har för öfrigt gett honom en stor summa pengar för hjälpen. Helt annorlunda skulle det gå.

Nu förhålla sig sakerna på följande vis: Världsutvecklingen, världssammanhanget, tillvarons öfvermogna idé har funnit sin brännpunkt i mig. Ni ler, min herre, ah — ni ler icke länge! Med mig skall ni snart försjunka i en andakt, en sådan andakt, som ni troligen aldrig förr har njutit. Ni har ju läst Edvard von Haartmann, icke sant? Nåväl! Ni minnes

helt säkert det ställe, där han undrar när världsalltet skall nå den utveckling, att det — världsalltet — skall begå självmord, alltså upphöra att vara, uppgå i det fullkomligt predikatlösa.

Med en stolt gest emot glasburken fortsatte den olycklige: — Där ha vi det! Där är alltsammans! Denna maskin är utvecklingens frukt, världsalltets mening och tillvarons sista paradox. Ack, vet ni — tillade han med ett vekare och känslfullare uttryck — jag har nätter och dagar arbetat på denna maskin. Den är egentligen en elektrisk gnistmaskin, som kombinerar med ett slags infraakustiska vågor — och, min herre — den olycklige gick fram till maskinen — ni ser detta handtag, jag griper det, för det med ett kraftigt tryck till vänster, och då utstrålar maskinen med en obeskriflig häftighet sina vibrationer, som upphäva atomernas funktioner i hela världsalltet. Och hvad tror ni sker? — Haah — vi äro framme, vi äro framme — hela universum ramlar ihop, faller sönder! Stjärnorna slockna, bergen störta samman, och vattnet rinner ut i evigheten. Världsalltet har remnat och inte ett enda människohjärta mer skall slå. Mikrokosmos har besegrat makrokosmos, tillvarons jämvikt har därigenom upphört, och atomernas miljarder strös ut i rymdens eviga mörker.

Den olycklige satte sig på sin sängkant och blickade forskande på Stenbro.

Denne tyckte att idén icke var så illa. Något i den stilen hade han också i dunkla, oklara tankar någon gång tänkt på. Men han kunde icke dela den olyckliges entusiasm, ty han visste, att denna glasburk, detta rep och detta dörrhandtag icke skulle kunna åstadkomma världens förintelse.

— Hur ofta — fortsatte den olycklige — står jag ej omnatten vid denna maskin med handen på handtaget. Jag ser upp emot den stjärnbeströdda himlen, väger mitt eget hjärta, väger människornas namnlösa kval. Men den nåd som vederfarits mig, att det just är jag, jag, jag, som skall göra allt detta, som skall återlösa världen, den är så stor, så ofattbar, att jag icke ännu kunnat utföra mitt värf. Men snart skall det ske — mycket snart —.

De sutto ännu länge tillsamman tysta.

Då klockan ringde till kvällsvard, gingo de till de andra patienterna. —

Så lefde Erik Stenbro ungefär två veckor på den psykiatriska anstalten. Dagligen kommo nya patienter, dagligen affärdades många. En del hade blifvit galen af sorg, en annan sorgsen af galenskap — några hade stulit, andra åter gjort af med sin förmögenhet — en hade våldtagit, en annan åter mördat.

Tysta sutto de på sina sängar, några fingo besök ibland, några gnabbades med väktarne, några småpratade om ditt och datt.

Många af patienterna voro så intellektuellt fyndiga, att de fullkomligt kunde med skenorsaker motivera sina vanföreställningar. Det hände icke sällan, att en sådan lärde herre kunde råka i dispyt med någon af väktarna och till den grad öfverbevisa sin motståndare, att denne slutligen måste gripa till den plumpa utvägen att påpeka för patienten, att om han vore klok skulle han inte vara här. Detta afbröt vanligen dispyten. Men så fanns där andra stackare, som icke hade något som helst intellektuellt ryggstöd för sina idéer och lidanden. Dem behandlade väktarna ofta som kloka, det vill säga svarade dem fullkomligt konsekvent.

En ung man satt och grät hela dagen på sin säng. Han ville ha ett omslag om sitt hufvud, ty han tyckte, att hans hjärna höll på att rinna ut.

Man kan tänka sig hans förtviflan. Visserligen hade Stenbro gärna varit i hans ställe — ingenting lyckligare hade han kunnat tänka sig än att hans hjärna åtminstone delvis skulle runnit ut. Men denna pojckstackare hade ute i lifvet tydligen haft nytta af sin hjärna, ty han grät och bönföll på det allra bevekligaste, att väktaren skulle ge honom ett omslag.

— För min hjärna rinner ut — — —

— Var lugn bara, svarade väktaren tröstande, det är inte så farligt om det också rinner ut en smula.

Vid allt detta blef Stenbro så småningom van. Han var utom lifvet, han hade inga önsknningar, inga förhoppningar, allt var blott sken och villa. Allt var grått, overkligt — allt hade så att säga nått sitt mål, sin utvecklings sista timme, och ett vidare fanns icke heller här.

Men, länge skulle det icke dröja, förrän Erik igen skulle rubbas i sitt lugn, i sin resignation. Snart skulle han igen få märka, att han icke hade nått någonting ännu, att han icke var värd att vara här, ja att han icke passade någonstädes alls, att hans gåta än icke var löst, att det återstod honom ännu något — något stort, kanske något fruktansvärdt.

En förmiddag stod Erik lutad mot fönstergallret och lät sina blickar glida ned i sjukhusets park.

Middagssolen gassade. De doftande kastanje- och akacieblommorna skeno hvita i solljuset.

Han hörde ett hamrande på plåtar och någon som hvisslade. Han riktade blicken på taket midt emot och såg där en plåtslagargesäll, som reparerade taket. I sina blåa arbetskläder satt han där så underbart sorglös. Han knackade med en hammare i plåten, så lödde han, så grinade han mot solen, och så hamrade han igen. Och under allt detta visslade han.

Stenbro blef märkbart nervös af detta. Han kunde icke själf till en början förklara hvarför. Han

stirrade på arbetaren och hans arbete och hörde på melodien.

Ack, där ha vi det igen! Jag skall aldrig bli lycklig, tänkte Stenbro.

Han hade nu praktiskt taget lefvat i den föreställningen, att dårhuset var världen, och därför hade han dessa två veckor trifts så utmärkt. Men det behöfdes icke mera än att han såg, huru pojken på taket arbetade och hvisslade, och någonting rörde sig i hans inre, och han visste hvad det var. Han behöfde blott känna en fläkt ur det verkliga lifvet, och hans lugn var rubbat. Liket i hans järnhvalf hörde hammarslagen, hörde melodien, och det rörde på sig.

Följande natt kunde Stenbro icke få någon sömn. Han vakade en förskräcklig vaka. Så mycket från det förgångna kom åter fram i medvetandet, och han måste kämpa igenom allt på nytt igen för tusende gången.

Följande morgon, när han vaknade, hörde han åter samma hamrande och samma sorglösa hvisslande från taket midt emot. Han gick till fönstret, och där såg han samma syn. Han hade genomvakat en natt af smärta. Hans tankar hade löpt än hit, än dit, han hade tänkt på det gångna och det kommande, han hade vägt och mätt och räknadt. I tankarna hade han plöjt genom Schopenhauer och bökät genom Nietzsche, kämpande i mörkret mänsklighetens alla lidandens

kamp. Och intet, intet kunde trösta honom. Han kom om och om igen till allt det gamla. Ingen stjärna, ingen enda stjärna såg ner till honom, och hvar slag hans puls hade slagit var smärta, och hvarje världsåskådning han någonsin byggt låg i grus. Och när han nu gick till fönstret för att se om världen alls fanns till längre — då såg han gossen som hamrade på taket.

Och hvisslade.

Att han hamrade var något som kanske gått ihop med spillrorna af Stenbros världsåskådning. Han arbetade, han dödade tiden, band sina tankar, bedöfvade sig alltså, det vill säga begick ett partiellt själfmord. Utan att använda det konkreta själfmordets smaklösa knalleffekt upphörde han att finnas till åtminstone för åtta timmar om dagen. Men att han hvisslade och *hvad* han hvisslade, det kunde nästan bringa Stenbro till vansinne. Det var nämligen en världsåskådning pojken hvisslade, en världsåskådning, hvilken i allt sitt lilla kvintilerande var så afrundad och osårbar, att Stenbro icke förstod hvarför han själf behöfde sömnlösa nätter till att blott *försöka* få samma lefnadsmogenhet som denna.

Men det var kanhända just de i begrundan genomvakade nätterna, som förhindrat all lifslycka och förgiftat hans ungdom. Genom tanken, förnuftet, blef världen steriliserad.

FLYKTEN

En herdegosse satt en gång i skogen. Så kröp den visa ormen ur ett stenrös och ville dricka med honom ur hans mjölkfat. Men han slog den med en sten i hufvudet.

Inte tänka, inte tänka,
det är enda räddningen,

säger en skald. Och Stenbro tyckte att skalden hade rätt.

Ikke heller blir en idiot klokare, om man säger honom att han är en idiot, ja vad värre är, icke ens om han själf märker, att han är det!

— Jag är en åsna, som drager ett öfvertungt lass, tänkte Stenbro — som tiger och drar. Men åsnan är skapt till att tiga och draga — och till att vara åsna. Och om också själfvaste Schopenhauer i tusen år skulle stå framför en åsna och predika för den att den är en åsna — aldrig skulle den dock förvandlas till en fågel Fenix.

Stenbros blickar gledo åter ut i parken. Gossen på taket hamrade, grinade ett ögonblick mot solen och såg ut att tänka på något roligt. Och vid allt detta var han trasigare än Stenbro, fattigare än Stenbro, fulare, dummare och troligen också mer elak än Stenbro.

Och kom den tanken i Eriks hjärna, att han själf ännu någon gång kanske kunde lära sig att bulta

spikar i ett plåttak och kanske till och med lära sig hvissla som pojken, förjagades denna tanke dock genast ur hans hufvud af minnet från Karpaterna. Han visste, att var gång han försökt hugga en spik på hufvudet, så hade han huggit sig själf på fingrarna, och var gång han hvissladt hade det blifvit någon melodi, som han förut hört med orkester.

Stenbro var alldeles bragt ur jämnvikten. Det kom en ångest öfver honom, han föll offer för den grufligaste förtviflan. Han märkte att den kamp han alltid förutsett, måste kämpas nu eller aldrig. Han ref upp sina kläder vid bröstet, som hade han velat komma åt liket i sitt hjärta. Han ref sig i håret, han letade efter en knif, en nyckel, ett stämjärn, ty nu skulle kistan öppnas, och i dårhusets hvalf skulle han kämpa sin sista kamp som en man, hvilken kämpar för lifvet. Men han fann icke nyckeln till sitt hjärta; han hade tappat den. Han slog sig av förtviflan för bröstet, han skrapade sönder huden med sina naglar så att blodet sipprade fram; han tog sig med händerna om strupen och betedde sig som en besatt.

För ett ögonblick liksom besinnade han sig. Han stod stilla några sekunder. Han öppnade fönstret. Akaciornas bedöfvande doft steg mot honom, trängde sig på honom och sipprade in i hans lungor. Och solen, som skiner öfver godt och ont, sken äfven öfver honom.

Erik brast i bitter gråt. Han stängde fönstret och gick med hastiga steg ut i korridoren. Han passerade väktaren, som stod där, och skyndade sig in i den enskilda cellen, som innehades af den olycklige världsfrälsaren. Med en kraftig stöt dref han mannen ut ur cellen och var nu ensam. Han vred häftigt till regeln.

Där stod nu framför honom den fruktansvärda helvetesmaskinen, som skulle förrinta världsalltet med allt, som hörde därtill. Han handlade som i feber. Han slog med raseri hela maskinen i kras, nappade repet från fönstergallret och knöt det i en snara om sin hals, och som i kramp drog han till det med styrkan hos en vansinnig. Så sjönk han småningom allt djupare ned mot golfvet. — — —

På yttre sidan om dörren blef det oro och buller. Efter fåfängt springande hit och dit ropade man på plåtslagargesällen, som satt på taket midt emot. Han skyndade till med ett stämjärn och bräckte upp dörren. Läkare, väktare och patienter störtade in i rummet. Men det var för sent. Läkarna konstaterade att Stenbro hunnit kväfvas.

När den olycklige världsfrälsaren såg, att hans maskin, hans livsverk hade krossats i tusen spillror, skrek han vildt, sprang fram och tillbaka och slog sig av förtviflan för pannan.

Men han var en dåre, han begrep icke, att före-

målet för hans kärlek, produkten af hans arbete och slutresultatet af hans filosofi — hans fruktansvärda helvetesmaskin — osvikligt hade fullbordat sin mission. Den hade bragt en värld att rämna och många stjärnor att slockna.

De tillstädeskomna stodo länge tysta bredvid Stenbros lik.

Plåtslagaren kastade en blick full af medlidande på den döde. Och när liket bars bort, gick han långsamt tillbaka till sitt arbete, hvisslande på en melodi.

Pris 8 mk 50 p:i

Gr. skönl. l.

Enehjelm

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1156

B318

+

